

8/15

azadî

KOVARA MARKSÎSTA KURDÎ

*ji azadî û serxwebûnê kirûmettir
tistek nîn e. (Ho Chi Minh)*

hejmar 8-9 Tlon-cetmeh 1979

KURDISTANA ÎRANÊ:

Carna foto ji bendên dirêj çêtir hin rewşan nîşan dikin. Di qalpaşên hejmeta dawîn a Azadî yê û ya tîcar da, bi kurtî guhêrandin û qewimandinên van demên dawîn rind tî xwendinê. Do, Kurdistan bihareke azadî û şahiyê dijt. Bajarên kurd di destên şûrayên şoreşgerên kurd ên helbijartî de bûn; ji leşker, cendirme û polîsên irant azadkirî bûn. Pêşmergekên kurd, gundî û bajarîyên çekdar, serbest, serbîlînd û dilşa di kuçê û kolanan da dimeşîyan. Partî û komeleyên ji her bîr û bawerîyên siyasî dînan serbestî û demokrasîyeke qet nedîtî dixebitî, xwîneke gurr û nû didan laşê xewarê civakê. Kurdistanî Iranê tucar jîndarîyeke wilo ne dîtîbû.

Iro xêlîya zordestiyê ji nû ve bajarên Kurdistanê dinixemê. Pêmerge piştî 18 rojên şerên jibo parastina bajarên firekîşîyan deşt û çîyan. Xwe jibo şerê gerillayê, şerekî dûr û dirêj hazir dîkin. Rojên şahî û firehiyê ciyê xwe ji yê dil-tengî û dijwariyê re dihêlin. Leşkerê Iranê, Pasdar an Notirvanên Şoreşa îslamî ya Xomeynî di bajarên kurda da ne. Di nava du heftan li Saqiz, Sanandac û Pavê qasî sed mîlîtanên kurd hatin gulle kirin. Bi sedan gundîyên kurd wekî 67 rûniştevanên gundê Qarnê (li ser riya Naxade-Mahabad) bi destên Pasdarên Xomeynî hatin kuştin, serjê kirin.

Dem xemgîn e. Lê şer dom dike û serekên tevgera kurd Dr Qasimlû û Şêx Hûseynî cardîdin kirin, ewê heta serfiraziyê

dôm bike. U gava ku xelkekî bi bawerî û ezm xwe bide şer, heke sefên wî yekbûyî û serokatiya wî şoreşger be tu hêzekî li cihanê nikare berxwedana wî bişkêne. Serfirazîya dawîn ya wî ye. Vietnam, Cezayir, Nikaragua, Mozambik, hwd. vê rastiya dîrokî tîmsal dîkin.

Di hoyên (şertên) dijwar de, di nav tehrîk û kuştinan de jî hêzên Kurdên Iranê di sêrê siyasî û îdeolojîk da kêmasî nekirin. Ewan heta dawiyê xwe alîgirên aşîtî û li hevhatinê, yê azadî û demokrasîyê nîşan dan. Ev siyaseta han hêzên demokratîk û pêşverûyên Iranê (Cepha Neteweyîya Demokratîk, Fedayîne Xelq, Mucahidîne Xelq, gelek keriyên Tûdehê), kes û hawirên demokrat li dora wan civand, di cihanê de jibo doza

SERCEM

* Nasîna welatê kurda.....	r. 4
* Bi Kurtî Dîrok.....	r. 7
* Hêzên siyasî yê Kurdistanê.....	r.10
* Bihara azadiyê.....	r.14
* Piştgiriya gelê kurdê Iranê.....	r.20
* Xwestekên gelê kurd.....	r.22
* Ewê şer dirêj dom ke, dibêje Dr Qasimlû.....	r.24
* Barzanîzma bê Barzanî(II).....	r.28
* Ber bi yekîtiya xwendekaran?.....	r.30
* Zman.....	r.31
* Stran û leylan.....	r.32

DEMA ŞERÊ ÇEKDARÎ

kurdî dilxwaziyeke heta niha nedîtî da peydakirin. Iro ji bo herkesî yên êrîşkar, zordest û neheq karbidestên Iranî ne. Şerê Kurda yê jîbo demokrasiyê û jîbo mafên neteweyî şerekî "maqûl", rast û meşrû ye. Ev yek, gelek girîng e.

Şer nayerevîn bû; ewê rojekî biteqîya. U ew bi gotara Xomeynî ya 17ê tebaxê destpêkir. Ewê di 25ê tebaxê de li Mahabadê Kongra Gelên Bîndestên Iranê bi beşdariya Ereb, Belûç, Tirkmen, Azerî, Lor û Kurdan bicivîya. Ev civîn ewê di siyaseta xurtkirina rêzên demokrasiyê û tecrîtîkirina Xomeynîstan de gavê mezin bûna. Dîsa wê heftê, ewê Dr Qasimlû, gotinbêjê bijartiyê Kurdistanê, li Meclisa Pîşporan bernama partiya xwe jîbo

şerekî dijwar

Iranêke demokratîk, laîk, komarî û federal bixwenda. Pêşverûtiya Iranê nikaribû dest bide tîştêkî awaha. Loma ew du sê rojan de 30 kovar û rojnamên "dijî-islamê" tevî PDKI qedexe dikir, merkezên Fedayîn, Nucahidîn û Cepha neteweyî ya Demokratîk dida îşxal kirin, dest bi şerê Kurdistanê dikir. Heweşkarên diktatoriyeke tîr, a li ser navê islamê, hevalbendên Amerîkayê, hawirên ku ji demokrasiyê ditirsiyan navtêdaniya şer kirin. USA jîbo meşandina bombavêjan kerozen û bi ser da 4 milyar dollaran çek difirote Iranê.

Iro ji gelê kurdê Iranê jî şerkirinê pê ve riyekî tune ye. Ew mecbûr e hebûna xwe, xwestekên xwe yên xweserî û demokrasiyê bi çekan jî biparêze. Lê ew şer bi hindikî di meh-û he-

ye ku salên-destpêkî de dijwar be, pir dijwar be. Çend mehên azadiyê têr ne kirin ji bo gihandina mîlîtanên siyasî, jîbo qenc teşkîlîkirina bajariyê û gundiyên Kurdistanê, bi kurtî ji bo têkûz kirina eniya hindurî. Hê di nav gelê me de perçebûnên mezhebî, eşîrî û siyasî hene û heye ku karbidestên Iranî dikaribin wan bikar bînin. Wextê kurt têr ne kir jîbo pêşveçûn û xurtbûna hêzên demokratîkên îranîyên din. Bi milyonan gundiyên nezan, karkerên neserwest iro di bin tesîra taassub û mîstîka îslamî de dikarin xwe jîbo Xomeynî, jîbo "dîn û îmana xwe bidin kuştin.

Kurdên Iranê ji dinya derva bi hîdûdên du dewletên dijî - Kurd tîr veqetandinê. Arîkariya derve "hîma ewle", ku ji her şerê gerîllayê re hewcedariyeke mezin e, ewê li wan kêmbê. Lê bi saya pêşdîtîniya serokatiya wan, ew ne bêtedarîk in. Qet ne be ji alî çek û posatan da dikarin du salan bê alîkarî xwe biparêzin. Heta ku şerê wan çarekî siyasî bide qebûlkirinê,

Ji niha ve tîştêkî eşkere ye: şer çiqas dijwar bejî, çiqas dom ke jî ewê şerkarên azadiya Kurdistanê neyên perçiqandinê. Bawerî dikare çiyar bihejîne. Baweriya pêşmergan bi doza wan a rast, serokatiya wan a pêşverû ewê zû an dereng gelê Kurd bigihîne serfiraziyê. Bi hemî awayan arîkariya wan kirin, wezîfa şoreşgerî ye ji bo hemî demokrat, pêşverû û sosyalîstên Kurdistanê. U ji bo demokrat û azadîxwazên cihanê!

BJÎ ŞERÊ GELÊ KURD LI IRANÊ!

NASÎNA

WELATÊ

KURDA

Ji çara yekê welatê kurdan di nav tixûbên (stnorên) dewleta Iranê de ye. Kurdistana Iranê kevintirîn dergûşa gelê kurd e, warê Medên dîroka kevnare, cîgehê Rostemê Zal, Ferhad, Kawe û Mazdekê efsanewî ye. Aqara wê 125.000 km² ye (7,6% ê milî Rê Iranê).

Navçeyên wê çibigire hemî çiya û navdeştên bilind in. Bi lindahiya navînî jî riyê deryayê jî 1000 m. bêtir e. Çiya bi dehl û daristan in. Di 1975 an de ev daristan, bi piraniyên mazîyê, nêzî çar milyon hektar cih digirtin (1).

Di wê salê bi xwe da li Iranê 5,5 milyon Kurd dijîn (16% ê gelhayê Iranê). Lê li Iranê xeynî Kurdan gelên ne-Farisên din jî hene. Û tewer ew jî sisiya duyê rûniştvanên vê dewletê pêk tînin. (Binhêre şema N°1).

Erdnasî

Di zmanê îdarî û xerîteyên resmî yê Iranê de jî bo kêmnîşandana hebûna gelê kurd tenê ji navçeya navendî (merkezî) ya Kurdistana Iranê re "Kurdistan" tê gotin. Navçeya bakûr "Azerbeycana rojava" ye ya nîvro jî "Kermanşah" e. Dervayî van her sê navçeyan hin neteweperstên kurd Loris-tan û welatê Baxtî-yaran jî ji Kurdistanê dihesibînin. Mî

rê Bedlîsê û zaneyê kurdê navdar Şerêfxan jî di şerefnama xwe de dinivîse ku Lor û Bextîyar Kurd in. Lê îro, piştî cihêbûnîyên sedsalan, Lor û Bextîyar, her çiqas zman û edetên wan jî yê me ne pirdûr bin jî, xwe gelên (xelkên) cihê dizanin, loma em wan naxin nav hesabê Kurdên Iranê.

Li Kurdistanê bi xwe dervayî Kurdan qasî 470 000 Azerî hene. Şahan, di siyaseta xwe ya perçekirin û berîhevdana gelên Iranê de, wan li ser erdên çetirên Kurdistanê bicihkirine û imtiyazên berbiçav dane wan ku ew jî sazûmana şahîtiyî biparêzin, li dijî tevgerên azadîxwazên gelê kurd derkevin, şerkin. Ev Azerî di pênc-şeş bajarên dora deryaçeya (gola) Wirmê (Urmiye) dijîn piraniya giran bajarî ne. Di bajarên Wirmê (Urmiye an "Rezaÿe"), Niyanduab, Salmaz (Şapûr), Xoy û Yaku yê de piraniya rûniştewanan pêk tînin gava ku deşt û gundên dorhêlê seran ser kurd in. Bi vê

siyaseta şahî bêtirî 400 000 Kurd jî li Xorasanê hatine bicihkirin. Şah Abas di sedsala 17an de wan jî bo parastina tixûbên Iranê li dijî eşîrên şerkarên Tirkmen Kurdistanê şarederî (sîrgûn) biribû heta van pêplûkên Asya Navîn! Iro ew di bajarên xorasanîyên Qûçan û Dargaz da piranî ne û ji zmanê xwe, ji awayê jiyan, edet û keynesopîyên kurdî tişteki winda ne kiri ne.

Bajarên sereke

Li Kurdistan Iranê Faris jî hene. Lê hejmara wan, 2350000 kêm e û ew wekî təciran karbidestên îdarî, an leşkerî tenê di bajaran de dimînin.

Ji sedî heftê (70%) Kurdên Iranê, di sala 1975an de, li gundan, yê mayî (30%) di bajarên piçûk û mezin de dijîn. Bajarên sereke Kermanşah (300000), Wirmê (Urmiye, 170000), Sinna (Sanandadj, 76000) Mahabad (Sablax, 42000) û Saqiz (26000) in. Banê, Xanê, Pîranşar, Marîvan, Serdeşt, Şîno (Uşnoviye) ku van demên dawîn navên xwe di çapa ci

(1) Daneyên vê bendê ji pirtûka "Les Kurdes et le Kurdistan" Paris, 1978, hatine girtin.

hanî de dan bihîstin bajarên piçûk in.

7500 gund û mezre yên kurd ên Iranê wek yên Tirkiyê û Iraqê ne: çend malên bi herî an kerpîç avakirî, bêtengaz, bêrê, bêelektrîk û piranî bêxwendegêh. Bose-dîya nexwendewaran li hin navçeyên serhedê digihê 95%. Di nav hev da, li gora daneyên 1975an, 76%ê Kurdên Iranê xwendin û nvîsandin nizani-bûn, nexwendewar bûn. Hejmara jinên xwendî, bêgûman, ji ya mêran pir jêrdatir e.

Di aliyê zman da Kurdên ji Mahabadê berjêrtir zaravê soranî dipeyivîn. Lê ev soranî ya "mukrî" ji ya Silêmaniyê nêzîktirî kurmançî ye. Kurdên Bakur, yên dorhêla Wirmê û berjortir bi kurmançî xeber didin. Ji wan re "şikakî" tê gotin. Piraniya wan ji eşîrên şikakî, Herkî û Celalî ne ku milekî wan li Kurdistanana Tirkiyê, milekî wan di navçeyên Faris û

distana Iraqê jî dimîne. Smaîl Axayê Simko, "Barzanîyê salên bîsttan" serekê eşîra şikakan bû. Kurdên Iranê kême mehîyane (asîmîle bûne). Edetên kurdî, kurdîtî di nav bajarîyan da jî xurt in. Kes kurdîtiya xwe venaşêre, jê "şerm" nake.

Kurdên Iranê di piraniya xwe ya giran da (qasî 75%) sunnî ne gava ku Azerî û Faris şîî (alewî) ne. Di nav Kurdên sunnî da hê te sîra şêxên tarîqetên qadirî û neqşebendî, ji berê sistir be jî, heye. Heçî Kurdên şîî ew li navçeyên jêrîn (Keremansah, bakurê Loristanê) dimînin û keriyekî berbiçavê di wan "Ehlî Heq" in (tarîqeteke xwerû kurdî ku Nûr Alî Ilahî rast kiriye). Li Kurdistanê File û Siryanî jî hene; hejmara wan tevî hev li dora 100000 tê hesabkirinê.

Aborî

Kurdistan paşdama yîtirîn navçeya Iranê nîn e. Lê ew li gora navçeyên Faris û

Azeriya hatiye paşda hiştin. Tê de xeynî bîrên neftê yên Keremansahê tu sanayî tu ne ye.

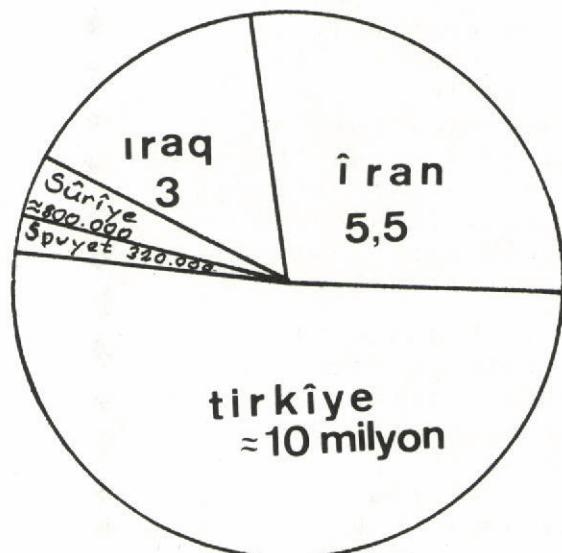
Tesîsên binavahî (rê, ênerjî, balafirgeh, hwd) hê di gîta (safa) destpêkî de ne. Xeynî rêhesina stratejîka Iran-Tirkiyê tê de tu xetên rêhesinî nîn in. Riya asfaltkirî jî ya stratejîka ku Iranê bi Iraqê ve girê dide ye.

Ji ber tunebûna sanayîyê li Kurdistanê proletaryekî nû jê peyda ne bûye. Karkerên ku hene -5% gelhayê Kurdistanê di avakirinê (inşaatê) de, û kerî yek a qelsê wan di bîrên neftê û kanên madenî de dixebitin. Betalî di bajaran de girîng e; bi dehhezaran karkerên kurd mecbûrî diçin xûzistanê (Erebistanê) an bajarên mezînanê Iranê Kar di kin.

Di bajaran de birjûwazîya piçûka ticarî û îdarî serdest e.

Sema 1. Gelhayê Iranê li gora netewahîyan (milliyetan)

Şema 2. Belabûyîniya gelê Kurd di welatên Asya Nêztk (1975)

KRONOLOJÎ

Piştî belavkirina axê ya salên 60, axa û xwedîmilkên mezin hatine li bajaran rûniştine. Sermayeyê xwe hin di ticaretê de hin jî di avakirina mal, xan û hotelan da bikartînin. Nûfûza wan a siyasî û çandî hêjî li ser xelkê heye.

Heçî gundî, 95% ê wan ciwarbûyî ne; koçerê temamî û "xwerû" qet nemane. Nîv-koçerên ku zivistanan li gundên germiyanan, havîna li zozanan dijîndora 160000ne. Nîvê gundiyan hê îro jî bêax in û wekî karkerên erdçîn (ziraî) ebûra xwe dikin. Xwedîgundên mezin, axa û begên ku berî dehsalan 60% erdên çinîne di destên wan dabûn îro nemane. Reforma Şah, erd û gundan ji wan stendîye li gundiyan navîn û piçûk belav kirîye û didewsê de diravekî (pereyekî) baş daye wan da ku ew li bajaran bibin hîmê geşbûniya kapîtalîzmê û yên sazûmana Şah.

Erdçînî û dewarxwedîkirin îro hêjî bi awayên destpêkî (iptidî) yên "bav û kalan" tînin kirin û hîmên aborîya Kurdistanê ne. Di sala 1975an da 80% hatinên Kurdistanê ji gundan (45% ji dewarxwedîkirinê, 35% ji erdçînîyê) dihat.

Eynî sal hatina salewextî ya serê kesî li Kurdistanê 150 dolar, li Iranê 1340 dolar bû. Ev hejmar, ji hemî gotaran çêtir, paşdemayînî û belengazîya ku gelê kurd tê de hatiye hiştinê, diyar dike.

10-11 sebat 1979: piştî salekî meşandin, şîn û kefteleft bermayeyên sazûmana xanedana Pahlewîyan li ber derbên şoreşa xelkê hildiweşin.

19-20 sebat: Yasir Arafat tê Iranê û li wir Dr Qasimlû jî dibîne. Ewî tevî delegasyoneke PDKI gazî Beyrûtê dike

20 sebat: Hikûmet di televîzyonê de bala xelkê dikişîne ser talûka perçekirina Iranê, Xumeynî perçiqandina "rê birên kurd" dixwaze.

3 adar: PDKI li Mahabadê mîtingekî mezin çê dike û li ber 200 000 kesî eşkerebûna xwe îlan dike.

18-19 adar: Şerê Sanandacê.

28 adar: Delegasyoneke Kurdan diçe Qomê Xumeynî dibîne.

20-21-22 nîsan: Şerê Naxadê

3 tebax: Helbijartinên Meclisa Pîsporan. Ji du bijartiyên ne dîndaran yek Dr Qasimlû ye. Girtina rojnama pêşverû "Ayandegan". Gava pêşîn a ber bi rakirina azadiyên çapê û partiya.

17 tebax: Xumeynî di gotarekî gefdar da êrişa mezina dijî maf û azadiyên demokratîk, dijî gelê kurd, dijî hêzên pêşverû û demokratîk dide destpêkirinê. Di nav 4 rojan de hemî rojnameyên "ne-îslamî" tînin girtin, meqerên Fedayî û Mucahidîna wisa jî yê Cepha Neteweyîya Demokratîk û Hizbî Tûdeh tînin îxalkirinê.

23-26 tebax: Şerê Saqizê û destpêka şerê Kurdistanê. Di şeva 25-26da pêşmerge bajêr vala dikin. Di nav heftekî da nêzî 100 kes bi destên mehke-mên îslamî tînin gullekirin. Di nav wan de doktorekî iranî û 9 zabitên iranîyên dijî şer hebûn. Piştî vê qirkirinê kurd jî ji Pasdaran 200 kes digirin û 4 ji wan dakujin û dibên ji bo her Kurdê kuştî Pasdarekî dakujin.

3 îlon: Piştî ketina Mahabadê şerê gerilla ya domdirêj destpêdike. Kurd tevî serekên xwe ve dikişin serê çiyên. Ewê roja 14 îlonê radyo-televîzyona Mahabadê 2 saet îxalkin û tê de xeber didin.

4 an 5 îlon: Qirkirina gundiyan Qarnê. Piştî kuştina 30-40 Pasdaran di dafika pêşmergan de, Pasdar gundê Qarnê îxalkin û 67 rûniştevanên wê, bi piranî kal, pîr, jin û zaro serjê dikin (binêre wêne ya r.19).

BI KURTÎ DÎROK

Perçebûna pêştina Kurdistanê di sala 1514 de diqewime. Roja 23 tebaxa wê salê leşkerên Osmanî yên Siltan Selîm bi artkariya hêzên mîr û begên kurdên sunnî li Çaldîranê (li rojavayê gola Urmiyê) ordiyên Şah Ismaîlê şît diperçiqîtnin. Şah Ismaîl dixwast tevahîya welatê kurdan têxe nav milkê xwe, piştî şer jêre ji çar yekê Kurdistanê dimîne.

Di şerê Sultan û Şahan de Kurd ciyekî xwediyê giringiya (ehemiyeta) stratejîk digirin. Welatê wan çiya-yên asê yên bê rê û dirbin. Zevt û çavnêrîya wê dijwar e. Herdu alî jî dixwazin Kurdan ji xwe ne enirînin da ku ew nebin hevalbendên dijminên wan. Siltan Selîm, bi devê Mela Idrîsê Bedlîsî, ku dîroknasê navdar Joseph Von Hammer (1) yek ji 3 zaneyên mestirên sedsala XVI qebûl dike, ji mîr, mîrek û begên kurdan re dide zanîn ku heta ew serî li ber Siltan ranekin ewê di ajotina karê xwe de bi serê xwe bin. Bi vî awayî li Kurdistanê "Osmanî" 16 mîranî an dewletokên kurd (Kürt Hükümetlerî) saz dibin ku mezin tirên wan yên Bedlîs, Botan (Cizîr), Şemdînan (Hekkarî) û Soran (Rewandûz) bûn. Dervayî mîranîyan Bab-ul-Alî li Kurdistanê 52 sancaqên kurd (yên ku serokatiya wan ji bav derbasî kur dibe) rast dike lê bajarên sereke

(Diyarbakir, Mêrdîn, Sêrt, Erzurum) di bin destê xwe de dihêle. Ev rewşa han heta destpêka sedsala XIX an domdike.

Li Iranê jî Şah ji bo ku "Kurdên wî" ber bi Osmaniya ve nenihêrin û mebin hevalbendên wan, "mafên (heqên) Kurdan", hebûna mîraniyên serbixwe qebûl dike. Ji wan mîraniya Ardelanê (li navçeya Sinna) heta sala 1865 a xweserîya xwe diparêze.

Carna, hin Şah jibo xurtkirina dewleta xwe mîraniyên kurdan kin, leşkerên xwe dişînin ser wan. Hingê gelê kurd, di bin serokatiya mîr û began li ber Şahan serî hiltîne, şer dike, berxwe dike. Navdartirên wan berxwedanan ya Kela Dimdimê e. Di sala 1608 an de Şah Abbasê Şefewî leşkerên xwe dişîne ser Kurdên Dimdimê. Kurd di bin serokatiya Amîr Xan Bradost da bi mîrxasîyekî mezin şerdikin, berxwedana wan hê jî efsaneye

di nav gundiyên dorhêla Urmiyê (2). Piştî şikestina berxwedanê Leşkerên serdar Qizilbaş bi deh hezaran Kurdan qir dikan.

Di sala 1639 an da piştî şerê Osmanî-Iranî Şah Abbas û Sultan Mûrad Peymana Qesrêşîrîn imza dikan. Tixûbên hingê kifşkirî kêm-zêde yên îroyî ne. Kurdên Iranê di herkeys û fersendê li dijî zordestiya Isfahan (serbajara kevn a Iranê) û Tehranê şerdikin. Serhilanîna şêx Ubeydullahê Nehrî di sala 1880 an de navçeyên kurdên nava golên Wanê û Urmiyê azad dike.

Şêx di tebaxa 1880 an de navçeyên kurdên nava golên Wanê û Urmiyê azad dike. Şêx di tebaxa 1880ê

(1) J. Von Hammer, 1' - Histoire de l'Empire Ottoman, Paris, t. IV, p. 222.

(2) Li ser şerê Dimdimê, binêre romana Erebb Şemo, Dimdim, Erîvan, 1966 (wergerandînen rûsî, çekî, hwd).

de li Şemdînan 220 se rekeşîr, şêx û mela - yên kurd dicivîne û bi wan ra şêwra saz - kirina Kurdîstaneke yekbûyî û serbixwe dike. Şerê azadiya Kur - da heta dawîya sala 1882a dikişîne, sirgû - na Şêx Ubeydullah , hevalbendiya (tifaqa) Iran û Osmanîyan ewî di xwînê de difetisî - ne.

nêzî me, di sedsa - la XIX a de, serxwebû - nê xurttir yên Sma - îl Axa Simko ne. Serê - kê eşîra Şikakan, Sim - kopey peymanî Sevrê û tevgera Şêx Mahmûd Berzencî li Kurdistana Iraqê, serî hiltî - ne. Tevahiya navçeyên li rojava gola Urmi - ye jî sala 1920 heta 1925 di bin destê wî de ne û Simko doza serxwebûniya Kurdis - tanê dike. Di sala 1923an de diçe Silêma - niyê dîtina Şêx Mah - mûd jibo girêdana tevgerên kurdên Iran û Iraqê. Simko jî alî leşkerî û şer da xurt e lê jî alî si - yasî de tevgera wî qels e, bêserî, bê ten - zîmeke siyasî ya mo - dern, bê bername ye . Cêribandinên siyasî

û diplomatîkên sero - kan tune ne. Casûsên ingilîz Simko dixapî - nin pê serekê Sirya - niyên Wirmê Mar Şe - mûn didin kuştin. Yên Şah Riza (ku di sala 1925an bi arîkariya Ingilîza darbe kiri - bû û xwe Şah îlan ki - ribû) wî vedixwînin (dawet dikin) Şîno jî bo "mizakereyên siya - sî". Roja 21ê hezîran 1930 generalên Şah ên ku bi Simko re "mi - zakere" dikirin wî bi bêbextî dikujin . Tevgera bêserî mayî, wek ya Barzanî, dîpe - lişe.

Salekî piştî kuştina Simko, Cafer Sultan li nîvroya Kurdistana Iranê se - rî hiltîne. Lê ev ser - xwerabûn jî tê perçî - qandin.

Berbiçavtirîn tev - gerên azadixwazên kurd ên Iranê, bêgû - man Komara Mahabadê ye. Emê di wêbêyê de li ser dîroka wê ya rengîn û dewlemend - dîr û dirêj binivî - sin. Bi kurtî: Di 20 ê tebax 1941an da leş - kerên hevalbendan , sovyetî, ingilîz û a - merîkanî dikevin Ira - nê. Hikûmeteka qels li Tehranê şûna Reza Şah digire. Ingilîz û Amerîkanî nîvro ya I - ranê, leşkerê sor jî bakûrê îşxal dikin . Partiyên siyasîyên heta hindê veşarî, ge - lên bindest jî vê va - lahiya siyasî istîfa - de dikin.

Perçekî welatê kurda dervayî îşxala hevalbende ye. Maha - bad di navenda (merke - za) vê navçeya Azad da ye. Di 1942an de li wir Komala Jiyani Kurdistan rojê dibî -

ne û di nav xwendî û bajarîyan da zû pêş - ve diçe. Ev pêşveçûn hewcedariya şazkiri - na partiyeke mezin û demokratîk dide pey - dakirin jibo civandî nabajarî û gundiyan Kurdistanê. Di tebaxa 1945an de PDK a Ira - nê tê danîn. Roja 22 çile 1946an, di civî - neke mezin de, Qazî Mihemed, sermiyanê PD KI, li ber gelê Maha - badê û şandiyên hemî navçeyên kurdên li bakurê Saqizê, Komara Kurdistanê îlan dike. Hikûmeteke 13 endam saz dibe. Qazî dibe se - rek Komar.

Komara Mahabadê

Ev Komar jî sale - kî kêm tir dijî lê ge - lek jî daxwazên sala - neyên gelê kurd bi - cih tîne. Zmanê kurdî dibe zmanê resmî yê îdare û xwendegahan. Rojname û kovarên kurdî dertên. Di nav wan de Kurdistan (or - gana PDKI); Halala (La - le), kovara jinan; Crû galî Mindalan, jî bo zaroyan. Tiyatroyeke kurdî tê rastkirin . Peywendiyên ticarî yên bi Sovyetistanê re jiyana aborî geş - dike. Mal û gundên malxweyên "caş" li gundiyan û li Barza - niyan tînen belav ki - rin. Di şûna leşker û polîsê Şah da Pêşmer - ga tê saz kirin û Mus - tafa Barzanî, bi rut - ba general, dibe se - rokê pêşmergan. Di ka - nûnê de, leşkerên Ira - nî bi arîkariya Ingî - lîz û Amerîkanîyan pêşiyê Komara Demok - ratên Azerbeycanê, dîre ya Kurdistanê diperçiqînin. Li Azer -

Qazî Mihemed

beycanê bi hezaran demokrat tên kuştin. 22 sebat 1947, piştî mizakere û peyivdariyên bi Şahê Iranê re Barzanî xwe ber bi Iraqê firehdikşînin û di wê navê de şerê leşkerên Iranê dikin gelek ji wan dikujin an dîl digirin.

30 adar 1947: Qazî Mihemed, brayê wî Sadr Qazî û pismamê wî Seyf Qazî li Mahabadê li meydana Çar Çira tên bidardakirinê. Di roj û hefteyên pişt de di bajarên Kurdistanê yên din de şerkarên kurd ên sereke tên girtin û kuştin.

Gelê kurd rojên azadî û bextewariyê yên dema Komara Kurdistanê hêjî bi bîrtîne. Şeş sal piştî ketina Komarê, di helbijartinên 1952an de namzêtên PDKI di nav 80% û 99% dangan distînin. Lê Tehran helbijartinan betal dike. Di wê salê de gundîyên navçeya Bokan û Mahabadê, di bin serokatiya PDKI de serî hiltînin, lê biser nakevin. Di referenduma 3 tebax 1953an de gelê kurd çibigre bi

temamî li dijî Şah jibo Dr Mosaddeq deng dide. Li Mahabadê ji 5000 dangan tene 2 jibo Şah in.

Dr Mosaddeq dixwast nefta Iranê ji talana şirketên inglîz û amerîkanî xelas ke. Gelên Iranê, wekî gelê kurd, piştawî digirtin. Lê ev li hesabê emperyalîzma talanker ne dihat. Roja 19 tebax 1953 a, CIA amerîkanî darbekî leşkerî dike li Tehranê. Şahê ku revîyabû Romayê vedigere ser text. Girtin û kuştina pêşverûyan destpêdike; û talana dewlemendiyên Iranê ji berê xurttir dom dike.

gerilla gundiyan

Şerê çekdarê da wî yê salên 1967-1968 bûn. Ew di zivîstana 1967an li navçeya Mahabad-Serdeşt-Banê di bin serokatiya "Komîta şoreşger" a PDKI destpêkir û 18 meh di nav bêdengî, tecrîtî, û tunebûnê de dom kir. Piştî kuştina serokên wî Şerîf Zade, Abdullah Mûnî û Mela Aware, ev "gerilla gundiyan" jî berebere qels bû û şikest.

Ev şerên mîrxasî bi tenê nikaribûn ji heqê sazûmana xwîn -

Gelê kurd di ho-yên dijwarên zordestîya Şah da jî şerê xwe yê azadîxwaz di-de ajotin. Bi sedan şerkarên kurd tên kuştin an girtin. Hin ji wan wekî Azîz Yûsefî û Xenî Bilûryan ewê 25 sal di zindanên Şahê zorkar da bimînin. Di destpêka 1956an de Kurdên Ciwanro serî li ber zordestîya sazûmana Şah radikin. Serxwera bûna wan ewê bi tevkarîya leşkerên Iran û Iraqê bê perçiqandin. Piştî şerekî dirêj û mîrxasane kela Ciwanroyê, sembola azadiyê Kurdan, dikeve,

rêj û zorkara Şah bi hatana der. Lê her yek ji wan darbekî li hîmên vê kela zordestiyê xist, her yek ji wan gora şahîtiyê kola, her yek ji wan arîkariya hişyarbûn û têgihîştina siyasî ya gelê kurd kir. Hişyarbûna neteweyî, yekîtiya siyasî ya Kurdên Iran rehên xwe ji van şerên siyasî, îdeolojîk û çekdarîyên salan dikşînin. Meyweyên têkoşînê ne, ne yê mucîzê. Di dîrokê de mucîze tune ye.

★KURDISTANA IRAQE: PARTIYEKE NÛ★

Li gora Nûçeyên ku ji kanîyên agahdar gihîstine me di meha tebaxê de "Bizûtnewey Sosyalîstî Kurdistan" a Resûl Mamand û "Komîta Amadekirina PDK Iraqê" ya Dr Mahmûd tevî hin kes û komikên gihîstine hev, bi hev re partiyeke nû danîne. Navê vê partiyê Partiya Sosyalîsta Yekbûyî ya Kurdistanê ye û ew ji niha ve xwediyê 2500 pêşmergan e. (Hêza leşkerî ya diduya, piştî "Qiyadê") "Bizûtneweya" a Resûl Mamand di destpêka salê ji "keysperestên Yekîtiya Nîstîmanî" ya Talabani qetiyabû.

HÊZÊN SIYASÎ YÊN

Piştî qelibandina sazûmana Şah, li Kurdistanê qasî 15 komele, kom û komikên siyastî peyda bûn. Hin ji wan şaxên hêzên siyastî yên Iranê (Feda - yîtn, Tûdeh, Zehmetkêş) ne; hinên din, komikên piçûkên cîgehî (mahallî) ne, ku carna hejmara endamên wan ji 15-20ê na bihure.

Li dervayî van komikên xwendekar û burjûwayên piçûk hêza siyastî ya sereke, ya ku him li gund û him li bajarên piraniya fireh a gelê Kurdistanê li dora xwe dicivîne, bêgûman, PDKI ye. Di benda jêrîn da em çend agahdariyên kurt li ser van hêzan pêşkêşî xwendevanên xwe dikin.

PDK A ÎRANÊ

"Partiya Qazî Mihemed", PDKI, piştî 34 salên şerê siyastî û îdeolojîk îro mezin-tirîn partîya siyastî ya ne-dînî ya tevahî ya Iranê ye. Boykotiya giştî ya referenduma li ser "Komara Islami", helbijartina Dr Qasimlû wekî nemînen deyê Kurdistanê jibo Neclisa Pisporan xurtahiya vê partiyê bi awakî zelal diyar kirin. Hê di mîtînga xwe ya eşkereya pêşîna 3ê adarê, PDKI 200-000 kesên ji çar aliyên Kurdistana Iranê hatî li bajarê Mahabadê civandibû û ev qewimandin bala nêrevanên hindur û biya-

nî (ecnebî) kişandibû (1). Bûyerên heftêndawîn rola wî ya pêşajo û berhevkerê hêzên demokratîkên Iranê nîşan dan.

Xêza siyasiya demokratîk, pêşverû, berhevker a PDKI di pratîka îdara piraniya bajar û navçeyên Kurdistanê de karker, cotkar, tîcîrên piçûk û xwendiyên kurd li dora wê civand. Ji gundiyên bêaxên bi saya partiyê çekdarbûyî heta mamoste û melayên demokratîk piraniya gelê kurd xwe di vê xêza ji sektarîzmê, ji nexweşiyê xortaniyê dûr de dinasin.

ne Kurd bûna qebûl nedikir. Hoyên hindur û derva jibo êrîşa hêzên pêşverû dest dîba. Leşkerên sor li Wirmê bûn yê Ingilîz û Amerikanî jî navçeyên jêrî faqîzê işxal dikirin. Di navçeyên mayîn de (Mahabad, Banê, Bûkan, Naxade, hwd) valahiyeke siyastî hebû û diviya bû ku Kurd wê bikar bînin. Ji vê bûne, cihayekî siyastîyê fireh, xwediyê bername û bidehhezaran endaman hewce bû. Loma di tebaxê partiyêke nû bi navê "Hizbî Demokratî Kurdistan" hate danîn di bin serokatiya Qazî Mihemed û bi ketina hemî endamên komala û gelek kes û hawirên wê latpêrêzên din.

Partiya Qazî Mihemed

PDKI di tebaxa 1945an da saz bû. Berî danîna wê xwendî û bîrewerên Kurd di îlona 1942an de Komala Jiyanî Kurdistan rastkiribûn. Komala di demekî kin da xebatkarên bajarî gundan berbixwe kişandibû, lê ew bêdestûr, bêbernameyeke siyastî ya ronak, bê

awahîyeke siyastî ya nûjen (modern) bû. Veşarî dixebitî û şaxên wê ne tenê li Iranê lê li Iraqê, li Mûsil, Kerkûk, Erbil, Silêmaniye, Rewandûz û Şeqlawê û heta li Tirkîyê jî vebûbûn (2). Komala, xerû neteweparêz bû û endametiya yê ku him dê him jî bavê wan

Partiya nû bi leşkerê sor û bi demok-

(1) *Binhêre rojnama fransîz a navdar "Le Monde" a 5.3.1979.*

(2) *Binhêre benda Archie Roosevelt Jr., "La République Kurde de Mahabad" di "Les Kurdes et le Kurdistan", Paris, 1978.*

KURDISTANÊ

ratên Azerbaycanê ve girêdanên xwe çê dike û roja 22.1. 1946 an "Dewleta Cumhûrîya Kurdistanê" li Mahabadê îlan dike. Sermîyanê PDKI, Qazî Mihemed dibe serekê vê komara ku ewê 11 meh bijî, û rûpelekî nû veke di dîroka şerên azadîxwazên gelê kurd da.

PDKI vê Komara şîna Kurdistanê danî bû û werîsê wê ye. Ev, yek ji kaniyên xurtahiya wê ya nav "xelkê nexwendî" ye. Pir kes hê Qazî Mihemed wekî "welî" dîzînin û dihebînin(3),

xebata wî ya jibo gelê Kurdistanê ji bîr nakin û dixwazî ew bixwe û zaroyên wan li ser "riya wî ya pîroz" bimeşî, jibo partiya wî bixebitînin.

Ji ketina Komara Mahabadê bi şûn da salên dirêjên şerê veşarî, yê kuştan, zîndan û şarederî

Ji ketina Komara Mahabadê bi şûn da salên dirêjên şerê veşarî, yê kuştin, zîndan û şarederî destpêkirin jibo mîlîtanên PDKIyê. Piştî bi dar da kirina Qazî Mihemed û du wezî

(3) Nêzîkî sêsed sal piştî mirina wî, gora zaneyê kurdê navdar Ehmedê Xant jî tro li Kurdistana Tirkîyê tê "hebandinê". Ji bo Kurdên navçeya Agirt, Xant "weliyê Xwedê" bû!

rên wî di berbanga 30 adar 1947an, bi sedan endamên PDKI hatin

girtin û gelek ji wan hatin kuştin. Lê gelê kurd li pişt wan bû. Ewê di helbijartinên 1952 an de "Partiya Qazî" ji sedî 80 heta 99ên deng bîstîne li navçe yê kurd û dîsa wê salê ji serhilanîna gundiyan Bokaanê re serokatî bike.

Piştî derbeya CIA ya 19tebax 1953a, û vegera Şah, zordestîya sazûmana Tehranê hê diwartir dibe, bi hezaran demokrat têt girtin. Di nav wan de bi sedan endamên PDKI hene û ewê du ji

wan Azîz Yûsefî û Xerî Bilûryan 25 salî di zîndanên Şah da bimînin. Yê ku li

derva ne, ji 1961 an bi şûn da di ber şerê siyasî de, bi arîkariya tevgera Kurdên Iraqê bilî ne. Lê di 1966an de Barzanî peywendiyên xwe û Şah xweş dike û arîkariyê rasterast distîne, ji Kurdên Iranê "cemidandina şerê dijî Şah" dixwaze. Hin ji wan serî ditewînin li ber fermana Serok hinên din vedigerin Iranê "Gerîlla Gundîyan" ya 1967-1968 an didin destpêkirin û 18 meh şer dikin. Ewê ji wan, Abdullah Mûî-

MAMOSTA HUSEYNÎ: HER TIŞT JIBO AZADIYA GELE KURD

nî, Şerîf Zade û Mela Aware di qada şer de bikevin û Silêman Mûînî tevî 40 endamên PDKI bi destên pêş-mergên Barzanî bên girtin û teslîmê Iranê kirin.

Piştî lihevhatina Kurdî-Iraqî ya 11 adar 1970ê peywendî-yên PDK yên Iran û Iraqê piçek çêtir dibin. Partiya Iranê bi ketina gelek endamên demokrat û pêşverû-yên nû ji xêza "barzanîst" difilite, rûçikekî nû antî-emperlîst, antî-feodal, pêşverû dide xwe. Di hezîran 1971an de Konferansa IIIa Komîta Nawendî (Merkezî) ya nû dibijêre, destûr û bernameya nû hazir dike. Ewê Kongra IV a ku di îlona 1973 an

da bi beşdariya 49no nerên ji hindur û dervahatî dicive, vê xêza pêşverû bipejirîne (tesdîq bike) û hilmekî nû bide şerê siyasî û îdeolojîk ê jibo "welgerandina sazûmana dîktatoriya alîgirê emperyalîzmê, danîna hikûmetekî demokratîk a ku azadî-yên hemî gelên Iranê, mafên wan ên otonomiyê di nav çarçeva Iranê de binase". Dostên me, dibêje bernameya **wan**, hemî demokrat in, parêzkarên mafên mirovî ne, tevgerên rizgarîxwaz û wela-tên rizgarkiriyên cihana 3a ne. **Welatên sosyalîst û ramana** tevane ya pêşverû ya cihanê ye.

Berî qelibandina sazûmana Şah, li Kur-

distanê dervayî PDKI hêzeke siyasî ya kurdî an îranî tune bû. Gelê kurd ne di bin serokatiya Ayatollahan lê bi rehberiya partiya xwe şer kir. Şîara PDKI "Xudmuxtari bo Kurdan, demokrasî bo Iran" berebere bû ya hemî hêzên siyasîyên Kurdistanê.

Navdartirên serêkên PDKI, Dr Abdulrahman Qasimlû û Xênî Bilûryan in. A. Qasimlû doktorê aborî (ekonomî) ye û bi salan li Zanîngeha Pragê (Çekoslovakya) ders daye. Li ser dîrok û aboriya Kurdistanê pirtûk û bendan nivîsiye û nivîsarên wî li çend zimanên biyanî derketine.

Fedayînê xelq

Di hêzên Iranî yên pêşverû da yên ku li Kurdistanê xwediyê hebûneke berbiçavayî, Fedayîna Xelq in. Alîgirên wan xasme di nav keç û xortên xwendî yên bajarên mezin de hene (Sanandac, Kermansah, Wirmê).

"Çirîkê Fedayî" hê di sazûna xwe da, di sala 1971an de, mafên gelên bindestên otomiyê qebûl kiribû û ji şoreşgerên Kurd dixwast ku ew berî

hemîyan enerjîya xwe bidin şerê rizgariya neteweyîya gelê kurd û bi vî awayî arîkariya rizgariya gelên Iranê bikin.

Fedayî di dema Şah de tevî Mucahîdên Xelq ve heşt salan şerê çekdarî kiribûn û bi dehan ji wan di vî şerî de ketin. Di rojên şoreşgerên 10-11 sebatê da darbeyên dawîn wan daweşand sazûmana Şah û di qelîbandina

wê da rolekî mezin leyistin. Ew xwe "marksîstên serbixwe" di hesibînin. Ideolojî û pratîka wan a şoreşger ji wan ra di tevahiya Iranê de, li nav xwendekar û sendîkayên karkerên nef tê de gelek alîgir û dilxwazan dane peyda kirin. Li gora hin nêrevanan di tevahiya Iranê de qasî 15 000 şerkarên wan ên çekdar û 150-200 hezar dilxwazên wan hene.

Hizbê Tûdeh

Partiya Kommunist a resmîya Iranê, Tûdeh di sala 1941 an de sazûna xwe da. Ew di salên piştî şerê Cihanê II û heta 1953 an xurttirîn partiya Iranê bû. Lê xeletiyên bêhesab û giranên serokatiya wê di dema Mosaddeq de û stema Şah wê gelek qels kiribûn

Tûdeh li ser pirsê neteweyî heta îro hê tevgereke zelal ne girtîye û di bernama xwe ya 1975 an de tenê du paragraf cih dide vî pirsê ku 2/3ên gelên Iranê eleqedar dike! Ew xwe parêzkarê "tevahiya erdê Iranê" û "çanda dewlemenda Iranê" (ya rastî farisî) nîşan dide lê ji hikûmeta Iranê nasîna "mafên neteweyî, civakî û çandî yên hindikahiyan neteweyîyên Iranê" dixwaze.

Xurtahiya Tûdehê qenc nayê zanîn. Nêrevan alîgiriya wê ya "Komara Islamî" bi qelsahiya wê ve girêdidin.

Zehmetkêş

Komela Zehmetkêşên Şoreşger, li çibîgîrê hemî bajarên Kurdistanê saxên xwe danîye û tê de ne "zehmetkêş" (xebatkar) lê hin xort û xwendekarên sêwiyên Maoîzmê hene. Çend sed kes in Komela komikeke siya siya Iranî ye, tenê kurd nîn e. Her wekî maoîzmê îro li Iranê jî hetikîye û xelkê

dide revandin, "zehmetkêş" êşkere doza maoîzmê nakin lê xwe alîgirên Enwer Xocanîşan didin! Jibo wan "sosyalîzma rastî" ya "Rehber Enwer" e. Ku rehberê proletaryayê Enwer Xoca be, wêbê (musteqbel) bê hêvî ye. Hûn meteloka kurdî dizanin: "Malxweyê me Òm e, xwelî li serê me kom e!"

Lê Talabanî?

Hin hawirên talabanîst didin bêlav kirin ku ew li Iranê xurt in, ku şoreşê ew dimeşînin, xelk bi wan re ye, PDKI tenê li Mahabadê heye, hwd

Nêrevan û rojname vanên bêaliyan ku çûne Kurdistanê û tiştan bi çavên xwe dîtine bi vî propaganda derewî dikenin. Ku dermanê keşel hebûna ewê pêşî di serê xwe da. Ku hêza Talabanî hebûna ewê li dijî faşîzma Iraqê şer kirin. Îro tevî 300-400

pêşmergeyan dawîn ên hê ku li dora wî mane ew li gundekî Iranê rûniştîye û xeynî gotarên vala, "siyaseta navnetewî", dan û stanên derva tiştêkî nake. Jibo wan siyaset derew e û di vî riyê de ew rastî siyasetzanên bê hempa ne.

Şîretekî: sibêro ku Eskîmo li Gronlandê şoreş kirin, li hêviya rojname û "Spark" nemînin. Ji niha da zanibin ku tiliya "Mam Celal" tê heye!

JI NÛÇEGIHANÊN ME YÊN bihara

Pîşt ketina şah û ya qîşlê ku peşmergekên PDKI zewtkirin, Mahabad di nav azadiyêke temamî jîya, bê polîsê resmî, bê leşkerê dewlett. Komîtekt şoreşt, ji mîlîtanên siyasetê pêkhatî, karên bajêr dimeştne û xuya ye ku qenc ji heqê wan tê der. Pareka mezin a xelkê çekdar e lê kuştin ji berê kêmtir bûne û bazirganî, ku qaçaxiya çekan, ya radyoyan, ya çixaran gir dîke, di vê bihara 1979an da geşbûnekî nû dinase. (*)

Jibo cihêbûniya xwe ya nete weyî û dînî çêtir eşkere kin gelê kurd (bi piraniya xwe ya giran sunnî) Melayekî Mahabadê, ku bi baweriyên xwe yê welatparêzî û zanîna xwe ya fireh tê naskirin, dane pêş. Li Kurdistanê, alîgirên wî wekî berê jê re Mamosta dibêjin lê li ber Faris û Azeriyan paya Ayatullah didinê jibo xwe qenc ji bawermendên Xumeynî, ku niha bûye Imam, veqetînin.

Mamosta Huseynî

Mamosta Huseynî zaneyekî îslamî ye. Bejn bilind, zirav, şêst salî lê liserxwe ye. Weka mirov dînen din rûyekî wî yê dirêjê ku ber bisipîbûnê diçe heye û şaşikekî sipî dide serê xwe. Li pişt camên stûrên berçavkên wî nêrîna baladar a jîrikekî dibiriqe. Rûçikê wî, kubar û esîl, teji qencîxwazî dixuye. Janeke muzmîna gewriyê wî mecbûrî bi dengê zirav, terîkî, qisekirinê dîke û carna bihîstina wî dijwar e. Lê belê, kengî ev deng di mîkroyên Mahabadê tê bihîstin xelk baladar û bêdeng dibe jibo dengê wî di hêwirza xwe de nenixêmin. Kurdistan heçî xetîbekî na, yê nîşane kî ye. "Ez pêşî Kurd, dûra misilman im" dibêje Mamosta Huseynî gava ku pîrs jê tê kirin.

Berî hemiyana dixwaze bi-be yekkirê mezin ê ku dikaribe hemî çîn û qorên civakiyên xelkê di nav yek hilmekî welatparêzî de bicivîne. Ew bêgûman bi xêza siyasî ya PDKI re ye û bi bixwe xwe alîgirê "sosyalîzmeke maqûl" pêşkêş dîke. Pirtûkên Marx û Engels di kitêbxana wî da xwedî cih in, lê ew na be spartekê (delîlê) marksîstiya wî, wekî hin rojname nîvîsîn. Ew berî hemiyana bi felsefa îslamî hatiye xwedî kirin û melayekî pêşverû ye ku ji şoreşê bêtir reformê dixwaze. Lê jibo bidestxistina xweseriya (otonomiya) Kurdistanê di çarçeva Iranê da şerkirinê bêdudilî, wa'z dide.

vegeza

mizovê çekdar

Li pişt vî mirovdînê rûsipî bejna kesekî din dixuye ku wî dide pêş û jibo bi xwe neyê nasînê xwe vedişê-

(*) Nûçegihanên me di meha nîsa nê de çûbûn Kurdistanê Iranê û ev benda han di gulanê de hatiye nivîsîn, belgeyekî li ser bihara azadiyê li Kurdistanê. Em tro wê bêguhêrîna derdixin.

ARIZÎ LI KURDISTANA IRANÊ

azadiyê

MESANDÎN LI MAHABAÊ (17 NÎSAN 1979)

re. Ev mirovê esrarenîz, mirovê çekdar, mîlîtanê siyasî yê çeknasê xebata veşarî û binerdî ye. Piştî salên dirêjên sirgûnê li Ewrûpa ew, çend meh berî ketina Şah bi dizî veşariya welatê xwe ji bo giyanekê nû bide tevgera xweserîxwaza (otonomîsta) kurdî, ku piştî 1947an bi rengekî bêgîdî hatibû perçiqandî nê. Ev mirovê veşarî, ku ev qas xweş dizane xwe bide paş, jîbo xebateke çêtir, Dr Abdul-Rahman Qasimlû, sekretêrê giştîyê PDKI ye. Ew bi xurtî arîkarî dide Mamosta Huseynî jîbo bicihanîna rola wî ya berhevkerê xelkê lê bixwe ji temasên vekirî xwe dide alî. Ew li mîtîng û

meşandinan da nayê dîtin lê belê yê ku, di bin dest da, hemî pêşdît, hemî kir pergal û tertîbê ew e. Tevî çengekî hevalên xwe yê gihiştî, wekî Xenî Bilûryan ku 25 salan di zîndanên Şah da derbaskiriye ew bêwestiyan jiyaneke nû di din PDKI ya ku wekî Fenîksê ji nû ve ji axê dizê, bejn di de.

Di mehên dawîn da, bi hezaran gundî ji her aliyan tîn daxwaza endametiye di - kin, lê kadroyên siyasî kêm in jîbo gihandina van namzê dên, pirîcar ji binî nexwendewar, û serwestiya siyasîya hîmê hê sist e. PDKI ne hewcî wext, gelek wext e jîbo gihandina mîlîtanên hêja. Lê wext

PASDAR: S.S. ÊN XWÎNRÊJÊN XOMEYNÎ LI BAJARÊ NAXADÊ (22 NÎSAN 1979)

bi destê wî nakeve, ew hê di meha nîsanê de mecbûrî lîdî jî hêzên hikûmetê şerkirinê bû.

Û ne tenê li dijî wan, wi sa jî li dijî şîfîyên fanatî kên çend bajarên Kurdistanê ku xwedî hindikahiyên Azerî ne, Urmiya, Miyanduab, Naxadê.

Li Urmiyê qîşlên ordiyê, bi piraniya xwe ji leşkerên Azerî pêkhatî, ne hatine sitendin di serhilanîna xelkê da. Leşker ber bi xelkê çû û hemî bi hev ra portreyên Xumeynî hilkişandin. Ji hingê ve, aqûbeteke dildarî leşker û Pasdarên xumeynîst digihî ne hev. Di bajarên din ên Kurdistanê, rûniştewanên kî-janan hevnejatir (homojentir) in, karbidestên dewletê siya seta timzîndîya "perçe ke û îdare ke" diajon.

Di dema ketina Şah da, melayê şîfî Saftarî, ku tenê ji sê salan ve li Sanandacê dijî û ku PDK û partiyên çep endamekî kevnê SAVAKê dîza-nin Komîtekî Xumeynî danî bû. Hejmara alîgirên wî pir kêmbû lê ev jîbo nîşandana hebûna xumeynîst di vê kela kurdî de têr dikir. Cava ku Ayatullah hikûmeta xwe danî, hevsarên Iranê xistê destên xwe û sazûmana xwe cîwarkir, ewî vî dîndarê heta wê rojê nenas perû kir, çavnêriya qîşlê spartê. Bê qîşlê, ewê tucar Saftarî û komîta wî ya leyis tokî nikaribûna xwe li ser sahna siyasî ya bajarê kurd bigirtina û zû bihatina pa-qijkirinê.

Dîndarekî dinê Sanandacê, îcar kurd û sunnî, bi arîkariya diravên (pereyên) giran jî

nav qorên kevnepereştirên xelkê ji xwe ra alîgiran pey da kiribû û li dijî pêşverûyan, xasme PDKI, sefereke tûj vekiribû, çekên zengariyên an tîkommunîzma destpêkî bikar tanî. Xwezayane, nava mela yê şîî Saftarî û Muftîzade ne ew qas xweş bû, her yek çav lê bû. bibe temsîlkarê sereke yê hikûmetê. Lê di leyîstikên siyasî da, rewşên awaha pirî-car tên dîtin; karîn (iktîdar) tucar hemî kevirên (pîyonên) xwe di derbekî de nade pêş.

Sanandac

Pevçûna pêşîn abiharê.

Saeta Muftîzade hê nehata bû: di vê serê adarê da, dora destpêkirinê ya Saftarê bû. Rewşa ordiyê li Sanandacê na zik bû. Heta hingê, kesî êrîşê wê ne kiribû lê, her gav, êrîşeke dikaribû biqewimiya. Hişyarbûna nişkevayî ya welatparêziya kurdî bajêr dikeland. Meşandin, daxuyanwerî, mîtîng roj piştî rojê li dû hev dihatin. PDKI sihetî kiribû, ku wekî Mahabadê, bi zabît û leşkerên kurd re peywendî girêde. Lê serokatiya leşkerî, car kî devşewitî, ne xapiya bû û hemî kesên şikdarên ku dikaribûn bibin hevalbendên Kurdan girtibû. Ji tirsê muhasereke dirêj ewî biryara berhevkirina stokên xwarinê dabû. Nela Saftarî ji destdanîna li ser kewarên genimê Sanandacê çêtir tiştêkî ne dîbû. Lê xelk, ku ji xwe ji ordiyê ne razî bû, amade nîn bû ku xwe ji bo wê bê nan bihêle. Ew daket kuçan û neqaîliya xwe nîşan da. Delegasyonêke ber bi Komîta Xumeynî çû ji bo biryara xelkê ji Saftarî re bide zanîn. Notirvanên çekdar agir kirin ser xelkê. Bajarîyekî hate kuştin. Ji şaşiyê her kes di ciyê xwe da şemirî, bû kevir. Paşê kelekî mezin pêl bi pêl ji nav xelkê rabû.

- Bimrin! Bimrin Savakî! Bimrin bêbext! Herne ser xulamokên Şah!

Qîrîn û hawar hildibûn ji vê derya mirovî ya ku bikelûbîn ber bi qişleyên ordiyê dikişiya. Pêşmergekê PDKê kirin meşa wan rawestînin, yên ku serî dikişandin bihişînin. Lê lehiya mirovî di nav pêl û hêwirza xwe da wan jî da ber xwe. Li jor, li serê girê ku lê ordî cîwar e, zabît fermannan diorîyan û bilzûbez mîtralyoz li çar aliyên qişlê dihatin rastkirin.

PÊŞMERGEKÎ KURD DI ŞERÊ NAXADÊ DE

Leşker hiştin ku ev pêlên mirovî nêzî derbên wan bibin. Agir!

Di gavekî de bi sedan mirov ketin. Xelk bi her aliyên da belav bû. Pêşmerge bi kalaşnîkovan xwe bersiv dan. Leşker ji xelkê sêsed rehîn girtin. Ji bajêr mîlîtanên PDKI û yên hêzên pêşverû bezîyan arîkariyê.

Ji Mahabad, Banê, Bûkan, Saqiz û Serdeştê bi kamyonan pêşmergekê şerkar ketin ser riyên Sanandacê. 18 û 19 adarê, şerekê har û gurr çêbû. Ordî hemî hêza xwe bikar anî. Tankên wê, çekên wê yên giran, helîkopterên wê taxên xelkê dan ber bomban, lê çembera Kurdan dorê lê digirt. Heke pê bida erdê, ewê PDKI di karibûna qişlê bistîne.

Lê, kar bê hesab dûr çûbû. Gelek hêwirze û helahela çêkiri-bû û hikûmet têkil bû. Kurd jî şerekî giştî û ji nû ve qedexe bûnê ne dixwastin. Şer bi lihev hatineke agirbiriyê qediya. Bi şertê ku leşker jî qışla xwe dernekevin Kurd vegeriyan bajaran.

Di vî şerê bêhazirî de 400 kes hatine kuştin, bi piranî jin û zaro. Di vê navê de Mela Saftarî, bi dizîka wînda bûbû.

Di helbijartinên jibo şûraya şoresî ya bajarê Sanandacê, hikûmat arîkariyeke mezin da merivê xwe Muftizade û yê ha parêjê li "feqîr û fiqaran" belav kir. Lê çavê xelkê vebûbû, dem guhiribû. Lîsta hevrayî ya Eniya hêzên Demokrat (PDKI, Fedayin, Tudeh, hwd...) 8 ji 11 endametiyan karkir. Di nav wan de 2 jin jî hatin bijartin ku ew di Irana Xumeynî da, bi serê xwe şoreşek e.

Şerê naxadê

Naxadê bajarokekî piçûkê serhedê nêzî Iraqê ye. Ew bi fira çivikê ji Mahabadê 25 km, bi rê 70 km dûr e û xelkê wî têkel e, Kurd û Tirk in. Piştî ketina Şah, Mela Hesenî, şerekê dînî yê Tirkên Wirmê û merivê Xumeynî, gelek merivên çekdar şandibû Naxadê jibo li wêderê komiteyekî Xumeynî rastkin û li Tirkên (Qarapapax) bajêr çek dabû belav kirin.

PDKI jî dixwast Kurdên Naxadê ji alî siyasî de bicivîne û biryara danîna şaxekî xwe dabû, Roja 20ê nîsanê mitîngeke mezin Kurdên bajêr û yên ji gundên dorhêlê hatî li ser çêreyên stadyûma Naxadê dicivand Dr Qasimlû tevî çend endamên serokatiya PDKI hatibûn jibo axaftinê (qisse kirinê). Mitîngê hê nû destpêkiribû û peyîvkar mesajeke Namosta Huseynî dixwend. Ji nişkeve bû şirqîna tîfingan. Ji xaniyekî tirkê nêzikahiyê agir vedikirin ser mitîngvanan. Peşmerge bersîva wan dan û ji pacên mala tirk gulle û destebombe bariyan

ser xelkê. Şerê Naxadê destpêkiribû.

Serokên kurd xwe avêtin mala Mela Salih, serokê Kurdên bajêr û xwastin bi telefonê ji Mahabadê Serdestê peşmergeyan bixwazin. Lê xet hatibûn birîn. Merivên hikûmatê ji berê de tedbîr girtibûn û dixwastin bi tehrîka Naxadê şerekî mezin bidin çêkirin. Qasidên kurd bi awayên din Mahabadê agahdar kirin û berê êvarê qasi 4000 peşmergeyan kurd dorê Naxadê digirtin, rêyan dikirin destên xwe û du-sêyekên bajêr bidest dixistin. Lê dotira rojê, hê di berbangê de ordî bi helîkopterên xwe mewziyên kurdan bomba dikirin, ji Wirmê, Meshed, Qom, Tehran û Şîrazê Pasdaran digihand Naxadê. Tank û top li nêzî Naxadê diciviyên û Tehran rawestina şer, valakirina bajêr û têkiliya ordiyê dixwast. Li gora lihevhatinê, diviyabû ku kurdên bajêr berbi Mahabadê û Tirk jî berbi Wirmê bî valakirinê. Ewê tankên ordiyê roja 22ê nîsanê, saet di 16an de, biketana Naxadê.

Kurdan, bi piranî, bajêr valakir. Ordî kete bajêr û bi xwe re bi hezaran Pasdarên çawsor, dijminên kurd anî. Pê re, talan û kuştin destpêkirin di taxên kurdan de. Me bi çavên xwe li hewşa Mizgeftê cendekên jin, zaro û pîrên kurdên serjêkirî, dest, pê, pozanguhbiri, di xwînê de gevizî dît. Yên ku nexwastibûn an nikaribûn di wextê da tirkê mala xwe, bajarê xwe bikin bi destên Pasdarên rikdar û xwinrêj hatibûn kuştin. Hejmarê wan? Çend sed kes. Hezar li gora hinet kanîyan.

Kurdan Naxadê wînda kir. U ev destpêka şerê giştî yê nayerevîn bû. Serekeşîr, mela, xort, keç ji çaraliyên Kurdistanê dibeziyên Mahabadê, dixwastin şerbikin. Cava ku em ji Naxadê vegeriyan Mahabadê

serbajarê siyasiyê kurdî wekî roja mehşerê bû. Hinan miriyan vedişartin, yê din bi ciwankirina muhaciran bilî bûn.

Ne ji Dr. Qasimlû pirsî : Di rojên 20 û 21ê nîsanê de, peş-mergên we serdest bûn, Naxadê di destê we da bû. Çima we wan parakişand ?

- Ku me serî li ber biryara hikûmatê ne tewanda diviya bû me xwe jî şerê giştî û vekirî re amade bikira. Em hê ji şerekî awa ra havilkar nîn in. Şerekî bêwext ewê serê tevgera me ya azadîxwaz bixwe. Ji me re salekî lazim e, salekî aşîtiyê. Paşiyê ewê tu qewet nikaribe me biperçiqîne.

Lê karbidestên Iranî jî girîngiya wext dizanibûn û ne-

dixwastin keysa xurtbûnê bidin tevgera kurdî. **Têhrîk**, navtêdan û kuştinan zêde dikirin jibo şer rojekî zûtir biteqînin. Di destpêka gulane de hêviyên azadî û serfiraziyê xurtbûn li Kurdistanê. Li bajarên, gundî biserbestî ji her rengî çek û tîfingên dikirîn û jibo cêribandina wan heykelên şah nîşan digirtin. Bi dehhezaran xebatkar, xwendekar, bajarî an gundî di kuçe û kolanan, di meydanên Qazî Mihemed de jibo azadî û demokrasiyê dimeşîyan, reng û rûçikekî nû didan bihara Kurdistanê, xewnên kevnên gelê kurd pêk tanîn. Bedew bû, wekî azadiyê delal bû, bihara 1979 an li Kurdistanê Iranê.

NÛÇEGIHANÊN AZADÎYÊ

İLON 1979 SS ÊN XOMEYNÊ BI HOVÎTÎ 67 GUNDÎYÊN QARNÊ KUŞTÎN

Bûyerên Kurdistana Iranê di nav hefteyên da wîn de di rojnama, kovar, radyo û televîzyonên cihanê de ciyekî pir mezin girtin. Heta niha, di tu dewranê de, ev qas qala Kurdan bi dilxwazî û dostanî ne hatibû kirin. Tenê ji hildana nav û hejmarên rojname û kovarên ku li ser Kurdan nivîsîne rûpelên kovara me têr nakin.

Şerê brakujê ku sazûmana paşverûya Iranî li dijî gelê kurd îlan kir heyecanekî mezin da peyda kirin. Li gelek welatan, demokrat û pêşverûyên navdar, partiyên çep û sendîka li dijî vî şerî rahûn, nasîna mafên gelê kurd xwastin. Karker û xwendekarên kurd jî di tenga xwe da li dijî şer, ji bo maf û azadiyên gelê kurd, jîbo rawestîna kuştin û qirkirinên Kurdistanê meş, civîn û daxuyanwerîyan (numayîşan) kirin.

Fransa

★ 5 roj piştî gotara dijî-Kurd a Xomeynî, roja 22.8.79 berpirsiyarên partiya Komunist, partiya Sosyalîst, partiya Sosyalîsta Yekbûyî, tevgera radîkalên çep û yên sendîka (CGT, FEN) li merkeza Federasyona Navneteweyîya mafên mirovî (FIDH) civîyan û li ser pirsê Kurdistanê dîrûdirêj peyivîn. Paşî, ev partî û sendîka wisa ji sendîka CFDT û FO, da nezanan derxistin û tê da rawestîna şerê Kurdistanê û ya qirkirina gelê kurd, nasîna mafên gelê kurdê otonomiyê, mafên xebata serbest ji bo hemî partî, sendîka û rojnamên Iranê xwastin (Binêre rojnama LE MONDE a 14.9.79 jîbo kurtiyariya van danezanan).

★ 3000 karker û xwendekarên fransîz roja 31.8.79 li ser gaziya hêzên çep û sorşger (LCR, LO, OCI, h.w.d.) li ber balyozxan

na Iran a Parisê meşîyan û rawestîna şerê Kurdistanê, nasîna mafên gelê kurd, azadiya siyasî ji bo hemî partîyan, berdana 14 endamên Partiya Sosyalîsta Xebatkarên Iranî xwastin. Meşandin ji saet 18.30 heta 21 dom kir. Karker û xwendekarên kurdên Fransayê di serê vê meşandinê da bûn (binêre wêne).

★ GREVA BIRÇÎBÛNÊ di dêrekî merkeza Parisê: ji 22 heta 28 ê tebaxê 17 xwendekarên Kurdên ji her aliyê Kurdistanî hatî tevî du biyaniyan (Fransîz û Japonî) jîbo ricimandîna şerê ku li dijî gelê Kurd ê Iranê tê kirin xwe birçî hîştin. Televîzyonên Fransa, Luksembûrg, Hollanda û Belçîkayê hatin bi girrevanan re mullaqat çêkirin. Qasî du hezar kes hatin dêrê dilxwazî û dostaniya xwe nîşan dan, arîkariyê dane Kurdan, bend, wêne û agahdarî

yên raberkirî xwendin. Roja dawî civînekê çapê çêbû û ji rojnamevan û ajansan re li ser rewşa Kurdistanê agahdariyên fireh hatin dayîn.

★ KURD LI CEJNA L'HUMANITE

Rojnama merkeziya Partiya Kommuniste Fransayê îsal ciyekî berbiçav da Yekîtiyên Xebatkar û Xwendekarên Kurdistanê da ku ew rewşa gelê kurd bi sedhezaran kesên ku di du rojan (8-9 îlon) tîrê çetir bidin nasîrinê. Standa Kurdistanê eleqekî mezin dît. Berî cejnê kovara C. G. T. (sendîka nêzî Partiya Komunist) ku xwediyê bêtirî 3 milyon endaman e, bendeckî 3 rûpel li ser Kurdan derxistibû. Sernivîsa wê: "18 milyon xerîb di welatê xwe da!" Bi awakî giştî, rojnamên komunist û sosyalîstên Fransa, Italya û Ispanya bi awakî vekirî û zelal piştgiriya ge-

lê kurd dîkin. Li Firansa Komîta Merkezî ya Partiya Kommunist, serokatiya CGT, sekretariya nav-neteweyî ya Partiya Sosyalîst, Grûpa meb'ûsên sosyalîst li Meclisê nemî nendeyê (temsîlkarê) kurda bi awakî resmî qebûl kirin û jê recordî kirin ku ew di vî şerê dijwar de

Elmanya Federal

- 2000 karker û xwendekarên kurd, ên KOMKAR û AKSA, tevî demokratên Elmanî roja 25ê tebaxê li kuçên Frankfurtê meşîyan, sazûmana paşverû û fanatik a Xumeynî ricimandin, jibo gelê kurd azadî û otonomî, jibo gelên Iranê demokrasî xwestin. Eynî

Sovyetistan

Kurdên sovyetî ji serokatiya Partiya Kommunist re têlan kirin, şandî û jê arîkarî kirina şerê paşverûyê gelê kurdê Iranê xwastin. Çapa îranî û hin rojnameyên Ewrûpa nivîsîn ku Sovyetî piştî Kurdan digirin û arîkarî didin wan. Di bend û şîrove

piştî gelê kurd digirin.

- Xwendekar û xebatkarên kurd ji Kurt Waldheim, Fidel Castro û Bazargan li ser rewşa Kurdîstana Iranê têl kişandin. Bi hezaran belavokên agahdarî û piştgiriye hatin belavkirinê li Fransayê.

rojê xwendekarên demokratên Iranî yê komela CISNU li serbajarê elmanî BONN, jibo van armanc û xwestekan meşîyan. Çend roj berê dîsa li BONN qasî 50 xwendekarên kurd li ber balyozxana Iranê daxuyanweriyekî kirin bûn.

kirinên xwe da rojname mên PRAVDA (Rastî) û IZVESTIYA (Nûçe) wisa ji ajansa TASS dan zanîn ku şerê kurd jibo xweseriyê (otonomiyê) meşrû ye, pîrsa Kurdîstanê bi tedbirên leşkerî, bi tank, bombavêjên PHANTOM û helikopterên COBRA nayê safîkirinê.

nê. Bendvîsê TASS ê V. SEROV dixê bîrê ku Iran dewletekî pirneteweyî ye û ku şahîti gelên Kurd, Azerî, Tirkmen û Ereberçî qandîye, ji mafên wan bêpar hiştiye. Nasîna mafên van gelên jibo sazûmaneke paşverû pêwîstî ye.

Belçîqa

Gelek komele, parti û sendikayên belçîqayî di danezaneke hevrayî da hincirandina gelê kurd û yê hêzên demokratîkên îranî mehkûm kirin, nasîna maf û azadiyên demokratîk û ya mafên neteweyîyên gelê kurdî xwastin. Hevalên "Têkoşer" vê xebat a siyasî pêk anîn.

Swêd

Li Swêdê xwendekarên kurd bi greva birçîbûnê û meşên protestoyê li dijî qirkirîna gelê kurdê Iranê rabûn û bala xelkê kişandin ser bûyerên Kurdîstanê. Rojname, radyo û televîzyon bi xwî qala Kurdan kirin. Wezareta derve kariyê kuştinên Kurdan protesto kir.

XWESTEKÊN

GELÊ KURD

Roja 28ê adarê delegasyoneka Komita Navendî ya P.D.K. a Iranê li bajarê Qomê rastî Ayatullah Xomeynî dihat û xwestekên gelê Kurdistanê Iranê pêşkêşî wî dikir. Piştî peyivandinên ku nêzî saetekî dom dikin, Xomeynî ji Dr Qasimlû re dibêje : "Şiara we 'Demokrasî bo Iran, xwud-muxtarî bo Kurdistan' ne maqûl e, hun ji riya îslamê averê dibin. Gotinên demokrasî û muxtarî di Quranê de tune ne. Ez nikarim tiştên wilo qebûl kim."

Dr Qasimlû lê vedigerîne : Gelo wisabê ewê cenabê we dikaribe gotarekî bêje an beyanekî derxe li ser wekheviya siyasî, çandî û ekonomîk a gelên Iranê ?

Xomeynî : Iranî hemî misilman in, bra ne. Ayatullah Taleqanî li ser vê yekê beyanekî daye. Beyanekî nû dayîn ne hewce ye.

Qasimlû : Emê dikaribin ji xelkê re diyar kin ku hun bi beyana Taleqanî re ne.

Xomeynî : Naxêr ! Min vê beyanê ne dîtiye û nexwendiyê.

Jibo gîzîrên kurd rewş ronak û zelal e : hêviya bi mizakere û peyivandinan mafên gelê kurd stendin qels e. Hikûmeta nû di xwaze wext karbike, hêzên xwe bide hev û pirsê Kurdistanê bi şer û zorê "safî bike". Divê ko Kurd bêrawestî xwe ji bo vî şerî rapêçin, amade kin. Rojekî windakirinê ne maye.

Piştî 33 salên şerê dizî û binerdî, piştî zindan û kuştinan, piştî xofa Şavakê û zorkariya Şah, gelêkî 5-6 milyonan ji alî siyasî û leşkerî de tenzîm û teşkil kirin, hêsa nîn e. Karê meha, heta yê sala ye. Jê re wext lazim e. Dereng xistina şer, awiqandina wê ferz e. Loma sermiyanên kurd nahêlin ku pevçûnên piçûk girbibin, bibin sedemê teqandina şerê giştî Loma ew delegasyonê dişînin Tehran û Qomê, bi hêviya ku ewê mizakereyên dirêj şer biawiqînin,

Memoranduma ku hunêlijêre bixwînin xwestekên gelê Kurdistanê, bi kurtî û xurtî, pêşkêşî dike. Hîmê mizakereyên ku di mehên Adar, Nîsan, Gulan, Tîrmeh û Tebaxê de di navbeyna serokatiya kurd û berpirsiyarên Iranî de li Qom û Tehranê de hatine çêkirin ev memorandûm bû.

memorandum

Hê di destpêka şoreşa Iranê de ya di bin serokatiya Imam Xomeynî, gelê Kurdistanê di sefên pêşîn de bi ezm û mêrxasî li dijî sazûmana (rejîma) taxûtî (şeytanî) ya Şah şer kir. Ewî heta serfirazîya dawîn singê xwe da ber vî şerî: axa Kurdistanê bi xwîna şehîdan hate avdanê. Di meşandin û pevçûnên hemberî polîs û leşkerên kirêkirî de têkoşerên kurd bi mêrxasî li vîyan jibo pêkanîna armancên xwe yê neteweyî (millî).

Di vê keftelefta (micadela) jibo qelibandina sazûmana xiriyayî ya Şah da gelê Kurdistanê bi daxwaza sazkirina hikûmeta ku mafên (heqên) neteweyîyên Kurdên Iranê bide berçavan gîraniya xwe da şer.

Gelê me jibo her du armancên jêrîn şer kir.

1° Qelibandina diktatorîyê û sazkirina, di şûna wê da, sazûmana neke mirovî ya hîrmetkarê azadiyên siyasî û mafên gelên Iranê.

2° Bidestxistina mafên neteweyî yên gelên Iranê di tevayê (şeklê) Xweserî (otonomî) an federasyonêkî di nav çarçeva Iranê ke azad de.

Zordestiya neteweyî di hemû alîyên jiyana gelê kurd de xwe nîşan dide : siyasî, aborî û çandî. Ya xirabtir ew e ku Kurdên bindest xwedîyêçarenûsa (qedera) xwe nîn in. Gelê kurd dixwaze bibe xwedîyê otorîteyêke ku bihêle ew qedera xwe bi serê xwe kifş ke di nav çarçeva Iranê de.

Ewê hemî navçeyên ku Kurd tê de pîraniya rûniştevanan in bikevin nav Kurdistana xweser (otonom). Ji vê bûne, divê ku hoyên (şertên) dîrokî, coxrafî û aborî û wisa jî daxwaza pîraniya rûniştevanên bin din ber çavan.

Xweserî an federasyon tevayên taybetî (xisûsî) yên bicihanîna mafê (heqê) çarenûsa xwe bixwe kifşkirinê ne. Heke gelê kurd tenê gelê perçiqandîyê Iranê bûna, ewê eşkerane xweserî bersîva pîrsiyarê bibûna. Lê herwekî li Iranê çend gelên bindest hene sazûnaneke federalî ewê formûla qenc-tirîn be.

Di her du formûlan da jî karên hîmîyên dewletî ewê dibin otorita teji û tevayî ya hikûmeta navendî (merkezî) da bin. Ango :

- 1° - Karên derva wekî peywendiyên siyasî, ticarî û malhebûnî (malî) bi welatên biyanî (ecnebî) re.
- 2° - Parastina tixûbên (sînorên) Dewletê wisa jî ya Serxwebûn û azadîya gelên Iranê dijî her tecawiza biyanî.
- 3° - Karûbarên (faaliyetên) Banka Navendî wekî derxistina dirav (pere) û kirîn-frotana diravên biyanî.
- 4° - Projeyên domdrêjên gir û gelek mesrefdar.

Ewê organên xweser ji karên hindûrî berpirsiyar bin. Polîs û Cendirme dikarin bibin mînakên (mîsalên) baş jibo ronakkirina mana Xweseriyê. Ewê leşker (ordî) bi hikûmeta navendî ve girêdayî be gava ku Polîs û Cendirme û hemî hêzên din ên ku dikaribin dewsa wan bigirin, ewê di bin otorîta navçeyên xweser da bin.

Heçî hêza leşkerî, gelê Kurdistanê bawer e ku leşkerê kevnê Şahanîyê paşverû û dijî-gelî divê bê paqij kirin û rûçikê leşkerê neteweyî û gelî bê dayînê. Ev yek jibo peydabûna itimata gelê Kurdistanê xwedîyê giringîyeka (ehemiyeteka) jiyani ye. Bi kurtî, karê leşker parastina tixûban e. Divê ku ew tucar têkilî karên hindurîyên welêt ne be.

Jibo bicihanîna vê armancê, divê ku garnizon ji bajerên Kurdistanê ber bi nêzikahîyên tixûban bên kişandinê.

Ewê Meclîsa Neteweyî ya Kurdistanê gelê navçeyê bi helbijartinên giştî, yekser û dengêveşarî bibijêre. Ewê Meclîsa Neteweyî icrayî yên Kurdistana xweser kifş ke. Nemînendeyên (temsîlkarên) wê wisa jî nemînendeyên perçeyên din ên Iranê, ewê tevî karên hikûmeta navendî bibin.

Bi temamî eşkere ye ku xwestekên gelê Kurdistanê yên xweserî an federasyonê bi tu awayî li dijî yekitî û tevayîya erdî ya Dewleta Iranê nîn in. Ji ber vê yekê, gelê Kurdistanê li ber ithamên veqetandinxwazî radibe û li wan wekî çekekî (silahekî) kevn û zingarê sazûmana taxûtî ya Şah dinêre. Ew jî Imam Xomeynî dixwaze ku ew bi awakî resmî û bi dilsozi dîtinên xwe yên derheqa xwestekên gelê Kurdistanê bide zanîn û bifermîne ku mafê çarenûsê gelê Kurd di nav Qanûna Hîmîya ku niha tê hazirkirinê cih bigire.

Di bin serokaîya Imam Xomeynî da, gelê Kurdistanê bi xurtî tevî şoreşa mezin bû. Loma, ew çav lê ye ku ew meşrûyane ji meyweyên wê şoreşê pardar be. Xwesteka hîmî ya gelê Kurdistanê sazkirina demokrazyê li Iranê û xweseriyê li Kurdistanê ye. Ev xwestek dikare di nav çarçeva hikûmeta şoreşgerîya Iranê de bê bicihanîn.

Yê ku jibo gelê Kurd girîng e, navê komarê nîn e lêbelê têdayîya wê ya rastî ye. Heke Komara Islamî vê xwesteka hîmî ya gelê Kurdistanê erêbike ewê, bêguman, gelê Kurd bi xurtî piştta wê bigire.

PARTIYA DEMOKRATA KURDISTANA IRANÊ

KOMÎTA NAVENDÎ

28 Adar 1979

EWÊ ŞER DIRÊJ DOM

dibêje

Pistî îşxala bajarên Kurdistana Iranê, pêşmerge û hêzên siyasî yên kurdefirekişîyan çiyayên asê ji bo şerê gerîllayê. Çend roj pey destpêka vî şerê nû Marc Kravetz, ji rojnama çep a fransîzî LIBERATION (Rizgarî) xwe digihand meqerê şoresgerên Kurd û bi heval Qasimlû re mullaqat çêdî - kir. "Ji îro pêve şerê şoresgerê xelkê destpêdike. Ewê şer dirêj dom ke, heta serfiraziya dawîn: otonomiya Kurdistanê di Iranêke demokratîk de" jê re got sekreterê giştîyê PDKI. Va ne kerîyên sereke ji benda "LIBERATION" ê.

Çiyayên kurdan, 6 îlon. Sekreterê giştîyê PDKI dîtî îro kêrekî bêwestîyan nîne. Saetên dirêjên meşê dixwaze û gelek nenasî hene li ser vê riyê. Şerkarên PDKI, ji alî leşkerî ve baş techîzkirî, hê xwedîyên girêdanên radyo nîne in - an bi karanîna wan talûkekî mezin dizanin? Peywendî bi piyan û bi siwariya hêstiran çêdibin. Eşkere ye ku di nava rojê de bi cîp û Land-Roverên çûyî û hatin nabe; ew armancên bijare ne jibo helikopterên hemberên ku çavneriya rê û şiverêyên çiyân dikin. Loma ez 36 saet li hêviya bersivê, di gundekî çiyê de mam(...)

KÛJAN MEXLÛBİYET?

Sêrêkê Partîya Demokratîk saetekî piştî ya qewldayî hate gundekî çar mala ku jî yê min lê şevê der - baskiribû bi piyan 2 saet dûr bû. Çend zi-

lam li pêşiya wî di - kişîyan; du ji wan za - bitên rutbe bilind bûn, yek ji leşkerê erdê, yê din jî cen - dirmê îranî. Ew herdu jî di serokatiya leşkerî ya PDKI da ne.

Hevûdîtina me ya dawîn tam heftekî berê bûbû. A.R. Qasimlû me di menzela xwe ya PDKI yê li Mahabadê, qebûl kiribû. Çend metre dûr de, li qîşlê pêşmerge xwe ha - vilkar dikirin ji bo êrîşa ku her gav di - karibû destpêke. Du roj bi şûn de êrîş qewimî bû. Pistî pir saetên berxwedanê, 20 km nêzî Mahabadê xetên parastinî (difa') yên kurdî li rojhe - lat û bakûr dişkes - tin, gava ku bombavê - jên Phantom dorhêlên bajar bombe dikirin. Piştî nîvro ya 2 îlonê leşkerên îranî x - we di qîşla ku pêş - merge çend deqîqe be - rê bilez valakiribûn de bicîhdikirin û Pasdar hêdî hêdî me - qerê PDKI dikirin destên xwe (...)

"Min dixwast em hev - ûdin di şertên ji bo we xwestir de bibî - nin, îro hê gelek kê - masiyên me hene lê, hûnê bibînin, di nav çend heftan da ewê gelek çêtir bibe".

-Hûn biserxwe û mane wîyat xurt xuyane, qewl jibo heftên ku tîndidî. Lêbelê piştî ketina Mahabadê û ya muhtemela Serdestê gelek, li derva û li Iranê, difikirin ku berxwedana kurdî jibo demekî dirêj ha - te şikestin û ku PDKI, û hûn bixwe, nika - rin zûbizû jî bin vê mexlûbiyetê rabin.

-Kîjan mexlûbiyet? Di mîtînga ku me li Ma - habadê jibo derew derxistina agahdarî - yên hikûmetê, ku çûyî na min a Sovyetista - nê îlan dikirin, çêki - ribû min gotibû ku emê dest bi şerekî domdirêj bikin. Me tu - car ne gotibû ku emê bajarên biparêzin.

-Dervayî Mahabadê ku, ez bawer im ku ev gi - liyên we bixwe ne, we

KE

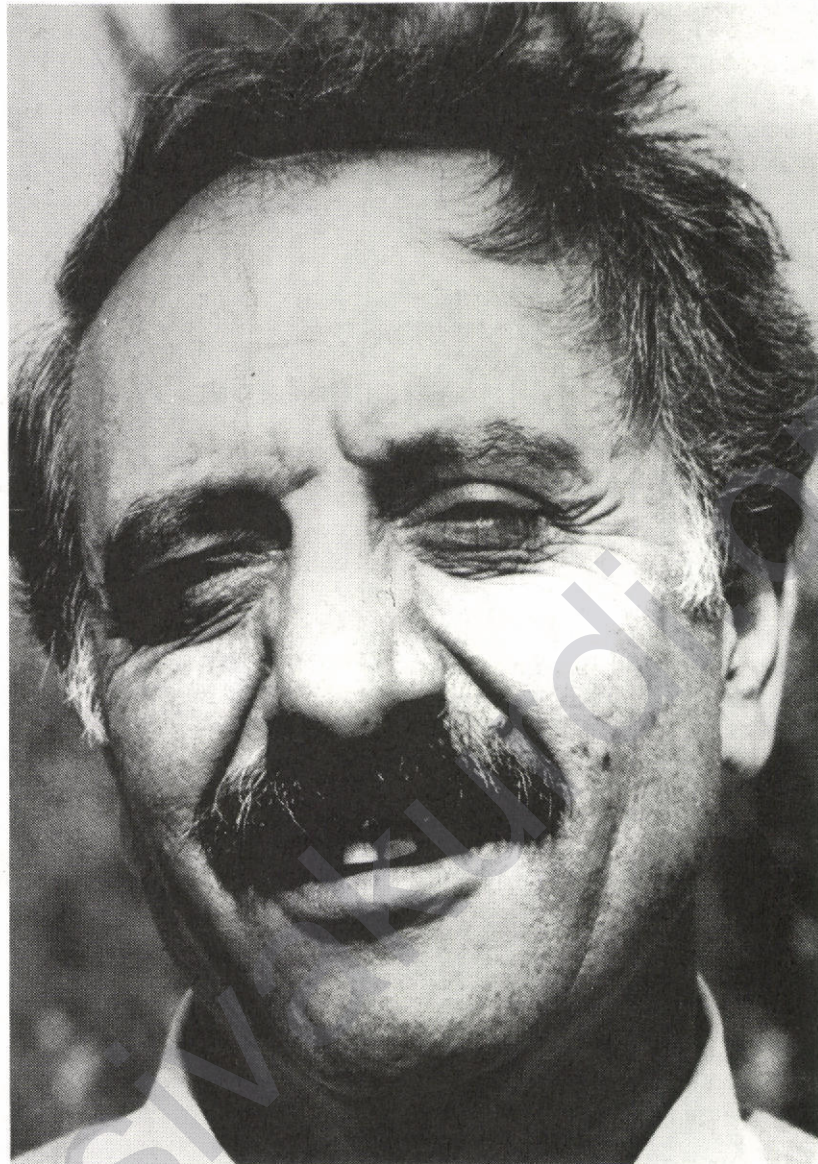
Dr. Qasimlû

kiribû nîşan(sembol).
-Belê, Mahabad nîşa -
nek bû jibo gelê ku
kurd. Di destê me de
stokekê çekên giran
hebû û ev jibo bikar
anîna wan keysekt bû.
Me Mahabadê parast
lê qasî 20 km derva-
yî bajêr, ne di nava
bajêr bixwe da, ji bo
pêşiyê li kûştina
xelkê û li ziyanên
maddî bigirin. Kîngê
ev îndî mikin ne bû,
me xwe firekişand .
Em nafikirin ku ji
viya ra "mexlûbiyet"
gotin pêwîst be. Heye
ku hinekan bawer bûn
ku emê bêtir di ber-
xwe din. Lê ji bîr me
kin ku me hijde roj
diberxwe da li dijî
seferekt leşkerî yî
jibo kîjanî hikûmet
çibigre hemî potansi-
yela amade ya leşker
û Pasdarên xwe xiste
şer. Yê ku li Tehra-
nê an li derva difi-
kirin ku berxwedana
kurdî li Mahabadê qe-
dîya dixapin. Em dike-
vin gîtekî (sâfha) jî
nû. Şerê me hê dest
pê ne kiriye.

KÊMASIYEKE ME TUNE YE

-Ango?

-Wektî min ji we ra
got, em xwe jibo şere-
kî dirêj, şerekt ge-
rillayê di tevahiya
Kurdistanê Iranê de
havlîkar dikin. Emê
heta serfiraziya da-
wîn şer bikin, heta
stendina otonomiya
Kurdistanê di çarçe-
va Iranê de demokrati-
kî da.

-Bitenê?

-Em dixebitin jibo a-
vakirina cephekt he-
mî hêzên neteweyî û
demokratên Iranê, ji
Cepha Demokratîka Ne-
teweyî, heta Fedayîne
Xelq, Mucahidên Xelq,
hwd..

-Zabitên leşkerê Ira-
nê ku niha qîşla Ma-
habadê îşxal dikin
gotin min ku 50 000
pêşmergekî we yê çek-
dar hene. Ev rast e ?

-50 000? Hinek weri-
mandin tê heye. Yê ku
rast e ev e ku pira-
niya girana gelê kur-
dê Iranê bi me re ye
û em dikarin piştî
xwe bidin ezm û sede-
qeta bi hezaran merî

vên çekdar.

-Di aliyê hikûmetê d-
da dîsa qala alîka-
riya sovyetî û Ira-
qî dikin. Icar hûnê
meyil nekin ji xwe
re li hevalbendên
xurt bigerin?

-Di warê leşkerî bi-
tenê da, ez dikarim
we ewle bikin ku kê-
masiyeke me tune ye.
Me kewarên (stokên) du
qîşlan, ya Serdest û
ya Mahabadê, bi xwe
re antye, dervayî yê
gelek merkezên cen-
dirman ku me stendi-
bû. Loma em ne hewce-
darên alîkariya leş-
kerî ya tu kesî ne .
Di warê siyastî de,
em bendewarên arîka-
riya dostên xwe yê

hemê cihanê ne, art-kariyeke manewt û maddt. Lê emê tu têki ltyeke biyant di nav tevgera me da qebûl nekî.

Lê em ewle (emtn) ne -niha em li tsbata vê yekê dinêrin-ku pîlotên amêrikant tevî êrtşên Phantom' an li dijî Mahabadê bûne.

-Hûn çawa hîn bûn ?

-Me axaftinên navbey na van bombavêjan û hîma(qatda)wan zebt û tesetl kir.

-Pîlotên Iranî di nav hev da bi ingilî zî na peyivin?Piraniya wan li USA hînbûne.

-Belê,lê em dikarin bi hêsant dengekt trant û dengekt amerikant ji hev nas kin (...)

-Lê heke têkilîya amerikanî bê isbatkirinê hûnê li nêzîkbûyîna Yekîtiya Sovyetî negerin?

-Di dema sazûmana kevîna da,em timt bi ajaniya derva,ya Sovyetistan an Iraqê di hatin sûcdar kirin. Iro dîsa eynt çîrok e,bi zêdebûnekt nû : em tca bûne ajanên siyonîstan jî! Hesab bikin:heke ku hûn bi sêrvekin ku li gora propaganda resmî em dijî-şoresgerên frotyên emperyalîzmê , kommunistan û stîyostan in û ku em di eynt wextê de pêgirtîyên Yekîtiya Sovyetî,Iraq û Israîl in! Ev yek ji we re dije hev xuya na ke?Diyar e ku li Tehranê ev qas dijhevî wan aciz nake(...)

-Cava ku hûn qala şe

rekî domdirêjê gerîlayê dîkin,hûn dixwazin çî bêjin?

-Ku ewê şerkarên me li herciyî bin û li tuciyî nîn bin.Li serê çîyan û li deştan.

-Û li bajarên?

-Li wir jî.Bo çî na? (...)

DIJMINÊN ME PASDAR IN

Li ser pîrsa "ewê şerkarên we çî bikin' serekê PDKI dide zanîn ku niha ew giraniya xwe didin xebata tenzîm û organîzasyonê,ku ewê ji bo bicihanîna armancên xwe hemî awayên şerbikarbînî û bi serve dîke:"em narwazî şerê ordiya trant bikin.Heke ew di şûna xwe da bimîne, tene bi karê xwe(ku parastina hidûda ye şerê me kirin nîn e) biltî be,heke ew têkiltî şerên me û Notirvanên Şoresî(Pasdaran)ne be, emê tîstekt li dijî wê nekîn(...) Dijminên me Pasdar in.Nizanim ew bi rîka neteweyî,sovent an dînt -ştî dijî sunnî yan- dilivin,lê netîce li meydanê ye; ev merivên han li Kurdistanê wektî Naefyan hereket dîkin!

Dr Qasimlû qirkirina gundê Qarnê(bin hêre rûpel 19)bi bîrtîne û dibêje ku li bajarê Saqizê 30 kesî gullekirine, di nav wan da tenê endamêkî Partiyê hebûye. "Ji wê rojê ve,sereke navneteweyîya pîr mezin jibo me şebû.Heye ku ev wan da fikirandin. Sedemên din jî hene.Di navbeyna hikûmet û komî

tan de mişkileyê be rebere zêdetir peyda bûn,tevgera ordiyê jî giraniya xwe nîşan da.Merivên realîst tê digihên ku pîrsa Kurdistanê bi îşxala Mahabadê nayê saftkirinê.Bazargan van rojan gotinên gelek bihezirtir gote. Di milê din de, di destên me de girtîyên wan jî hene".

-200 girtiyên ku we qala wan kiribû di peyivandina me ya pêşîn da?We ew bi xwe re anî ne?

-Belê,çendên ku me berda, ne tê da.

-Gefa we ya kuştina wan hê bi cî ye?

-Ev bi tevgera hikûmetê ve girêdayî ye. Her wekt hûn dizanin me çar kesan kuştî ji wê rojê ve ewan gullekirina Kurdan dan rawestî.

-Mehkemên islamî ji destpêka şer bi vir de biryara çend kuştina dane?

-Qasî sedekt.

Serekê PDKI û mîralay Aliyar û Rabîî li ser pîrsên ordiyê, serhilanînên ku tede li gelek ciyan teqiyane xeberridî.Bi gotina wan di ordiyê da "Teşkîlata Ordîya Azad a Iranê" hatiye danîn û armanca wê rizgarkirina Iranê ji hikmê dînî ye."Ew jî wekt me jibo azadiyê şerdikin û bawer in ku divê mafên neteweyîyên gelên bîndest bînanaskirinê.An na,ewê Iran jî bibe Libnanektî din, ji hev keve,perçe bibê" dibêje mîralay Aliyar.Bi ya wî "diwê ku zabî û leşker

qışlên xwe bigihînin serê xelkê, pêre serê gerîllayê bikin jibo Iraneke demokratîka bê şah û bê mela".

PIRSA YEKÎTIVÊ

-Li Kurdistanê bixwe hin komele, bêy ku xurtahiya wê têxin şikê, gelek rexneyan li we dikin û xasme dibêjin ku mafê xwe yî bi tenê li ser navê gelê kurd peyivîn tune ye. We qala saz-kirina cepheyekî yek

nîn e. Em demokrat in û dixwazin ku di tevgera kurdî da her kes bê temsîl kirin, ku her kes bikaribe bipeyive, xwedî deng be. Lê divê ku paşîya paştî yek dikaribe biryara dawî bistîne. Her yek dikare bi bîne ku PDKI temsîla praniya fireha gelê kurd dike. Heke pêşneyara serokatiya me bê qebûl kirine, jibo tevkeriyê, bi hev ra xebatê tu pirs na mîne. Heta niha me hê

kin boykot bikin? Gefê li bajarî an gire girên ku di wan de cihbigirin bixwin?"

-Na, em dizanin û cihan hemî dizane ku gelê Kurdistanê Iranê bi me re ye. Divê ku yek bibe serekbediyê Mahabadê, ku yekî din midtrê edlî yê, hwd.

Evana hemî normal in û emê li kirinên wan binêrin(...)

Di pirsê xwe ya dawî da M. Kravetz dibêje: niha havîn e, dinya xweş e li serê çîyan. Hê hewesa mîlîtanên we yê ku ji bajarên tînan wek heftiyên pêşî xurt e. Gelo hûn na tirsî ku ev kel bikeve gava ku dijwarî peyda bibin û jiyan li "wê derê bihatina zivistanê zehmettir bibe!" Bersiva serekê PDKI:

LI SERÊ ÇIVAN EM

LI MALA XWE NE

"Em ji leşker û Pasdaran çêtir hînt zivistanê bûne. Niha rewş jibo wan misaittir e. Zivistanê, balafir û helîkopter nema dikarin tiştêkî bikin. Heçî tank, ewê ji bînt nikaribin bilivin. Gelê me, di hemû dîroka xwe da, di demên zordestî û stemtê de xwe kişandiyê serê çîyan. Iro ew dîsa li serê çîyanê ne û heye ku ev ne jibo cara dawî be. Li serê çîyan ew li mala xwe ye û ew pê dizane. Bawer kin ku çiyayên kurd asê ytyeke wisa ye ku stendina wan ewê hêsan ne be". ▼ ▼ ▼

bûyî jibo hemû Iranê kir. Hûn pêkanîna teşkîlatekî yekbûyî yê tevayîya tevgerên Kurd jî nafikirin?

-Min bi awakt vekirî bersiva van komelan da û ezê ji we re jî vekirî xebardim. Tevkerî, an peywendiyên xebatê danîna mimkin e û em lê digerin. Lê me ronak kir ku ev bê serokatiya PDKIna be. Ev ji aliyê me da dawazeke serdestiyê

bersiveke ronak ne stendiye lê ez bawer im ku ewê pêşneyara me bê qebûl kirinê.

Dr Qasimlû, ber bi dawîya vê peyivê dibêje ku ewê rûniştvanên bajarên imkannên "qanûnî" heta dawiyê bikarbin, bi her awayî derxistina Pasdaran bixwazin û bikin ku leşker ji qışla dernekevin. Rojnamevan jê dipirse: "Hûnê sazandeyên ku otorîteyên nû rast -

PIRSA BARZANÎ (?)

Pirsa Barzanî pirseke berbiçava dîroka me ya nêmdem e. Dahûrînt û zelalkirina wê jibo qenc nastna civaka kurdt, jibo rontkirina riya şoreşgerên Kurdîstanê ferz e. Me heta niha li ser vê pîrsê çend bendan nivîst û mirina wî (2.3. 1979) bû westle jibo tehlîleke giştî. Piştî bibîranîna zarotîya wî, şerên wî yên salên 30 û 40 û jiyana wî ya Sovyetîstanê, em di vê hejmarê da rola wî ya di tevgera çekdarî ya Kurdên Iraqê (1965 - 1975) bi kurtî pêşkêş dikin û li ser barzanîzmê dimînin.

Di vegera xwe ya Iraqê de Barzanî ne bi Kommunistiyê ne jî bi demokrasiyê bawer bû; neteweperstekî xwerû, dîndar, bi edet û awayên eşîretî ve girêdayî bû. Lê di dîtinên wî yên siyasî de hin guhêrandin çêbûbûn. Jibo wî, her wekî ku yên wî qenc dinasin nivîsîn û gotin, siyaset ji serî heta binî derew bû, xapandin bû. Bername, bingeh, gotar, wa'd hemî awa û wasita ne jibo gihîştina armancekî. Jibo vê armancê kirina her tiştî li rê ye. Himin serê hemîyan xurtahî ye, jibo xwe qewî kî bi şeytan re jî hevalbendî kirin ne xirabe. Li cihanê di dewletên mezin hene: USA û Sovyet. Bê arîkariya yek ji wan serketina Kurdan mimkin nîn e.

Xêza siyasî ya tevgera dawîn a Kurdên Iraqê di nav van çend dîtinên tehlî, bedbîn û bêbingehên han da ne. Ewê hê di sala 1959an de, li dijî bingehên demokrasiyê, Barzanî bibe serokê PDKê û di bin baskên wî de Ibrahim Ehmed û zavayê wî Celal Talabanî serokatiya helbijartî, meşrû û pêşverû ya PDKê bi zora tîfingan tasfiyekin, bikevin şûna wê.

Rojên azadî û serbestiya siyasî yên ku bi Şoreşa 14 Temmû zê destpêkiribûn ewê pir dom ne kin. Tirsê darbekî zabitên neteweperest û dijî-kommunist Qasim ber bi qedexeyê kirina xebatên Partiya Kommunist û PDK diba. Salekî piştî şoreşê PKI

tê girtinê. Dûra, berebere kovar û rojnamên pêşverû tînin qedexeyê kirin. Barzanî têdîgihê ku dema stema kurda jî nêz dibe û bi dizî xwe digihîne navçeyê Barzan. Şerê Kurd û hikûmetê dikare bi manîyêke piçûk biteqe.

Ev manî di destpêka îlona 1961an da peyda dibe. Qasim bom bavêj û leşkerên xwe dişîne ser "axa û xwedîgundên kurdên dijî reforma erdê". Gelek gundên kurd tînin şewitandinê. Barzanî biryara parastina wan didin û şerê çekdarî wilo destpêdike. Demekî şûn da ewê "Mekteb siyasetî" ya PDK jî bigihîje vê biryara şerê çekdarî. Salên pêşîn ên şer dijwar in û Kurd tenê bi hêzên xwe û bi saya arîkariya Kurdên Tirkiyê û Iranê di berxwe didin, nayên perçiqandinê. Di destpêkê da hejmara pêşmergan ji hezarî kêm e. Lê ewê berebere hejmar girbibe û navçeyên rizgarkirî fireh bibin.

Roja 8 sebat 1963an Qasim bi destê Baasîyan tînin kuştin. Baas di milekî da xwe dide qirkirina kommunistên "dijminên neteweyê ereb" û qasî 7000 ji wan dîkujê, di milê din de jî bi nemîndeyên Barzanî re (Talabanî serekê delegasyonê ye) li ser xwestekên Kurda dipeyive, siyaseta "perçe ke û îdare ke" dimeşîne. Lê di 18.10.1963an de mareşal Abdul Salam Aref Baasîyan ji karîne (iktidarê) dûr xe û di 10ê sebat 1964an

de bi Barzanî re lihevhatineke agirbirîyê çêke.

Fetlaneka 1964 a

Ev lihevhatin fetlanekeke mezin e di şerê çekdarê Kurdên Iraqê de. Dijhevîyên hindurî, şerê jibo karîne ku ji zûve li nav tevgerê dikeliya, bi vê wesîle dide der, diteqe. Koma "mekteb siyasî", Ibrahim Ehmed, Talabanî û hevalên wan neqaîlbûna xwe ya lihevhatina Barzanî-Arif didin zanîn. Ew bawer in ku piraniya pêşmergan ewê bi wan re bimînin û Barzanî bê tasfîye kirin. Nenasîna civaka kurdî, xeletiyên goşîst ewê wan ji vî şerê meşrûyê jibo karîne berbi kortalên bêbextiyê û hevalbendiya sazûmanên Iran û Iraqê bike. Li dora wan hejmarekî kêmi pêşmerge dimînin û ew nikarin şerê Barzaniyan bikin, direvin Iranê. Şah wan çekdar û xwedî dike dişîne ser Barzanî, ji bo tevgera kurdî mecbûrê bi Şah re lihevhatinê bike!.. Lê çekên Şah jî dest nadin wan bi "herketê eşîriyê Barzanî" serî derkevin. Ewê îca dest bi hevalbendiya Bexdayê bikin, li ser bajarê Iraqê rûnin, rojname xwe "Al-Nûr" bi perê hikûmetê derxin. Û rûreşîya mezin, gava ku bala fir û bombavêjên Iraqî gundên Kurdistanê dişewitînin ewê ev "şoreşgerên tûj" jî tevî "pêşmergên" xwe herin arîkariya hikûmetê bikin.

Şahê Kurdistanê

Ev siyaseta şermezariya ku Talabanîst li ser navê "çepîtî" û "şoreşgerî" dikin ewê di nav xelkê de li dijî xwendî û pêşverûyan nefret, şikbirî û rikdarî bide peyda kirin û ewê hawirên paşverû baş vê yekê bi kar bînin berebere hemî pêşverû û demokratên ji nav tevgerê dîrxin. Di 1974an de îndî li çepbûnê bi çavê "xayîntiyê" tê nêrîn. Celek şoreşgerên kurdên Iraqê û Iranê ewê jibo çepîtîya xwe bînin êşandin an kuştin.

Piştî veqetandina Talabanîstan, Barzanî serokatiyeke nû

kifş dike jibo PDK. Ew îndî li xwendîyan bi çavê "xayinan" di nêre û ji xwe li dora wî jî îndî kesên xwendî çibigre qet neman. Yê ku hene ji gotina Serok dernakevin, bicihanîna fermanên wî ji xwe re wezîfe dîza

nin. Partî tenê bi nav heye. Ew jibo gihandina siyasiya pêşmergan û gundiyan Kurdistanê xebatekî na ke. Wezîfa her yekî fermanên Serok bicihanîn e. Kî jê piçek gazinan bike, bê minaqeşe û mehkeme dibe "xayîn". Di nav çiyayên Kurdistanê, li ser 35000 km² erdên rizgarkirî Barzanî îndî serwerekî tewna (mutleq) ye, Şahê Kurdistanê ye. Wezîrên wî her du kurên wî yê nezanan û nexwendî, Idrîs û Mesûd in. Idrîs berpirsiyarê pêşmergan, siyaseta hindur û maliyê, Mesûd jî yê parastinê (Savaka kurdî) ye. Serekhez û berpirsiyarên giregir hemî Barzabî ne û xwe dispêrên otorîta kevnare ya Mela û serekeşîran. Pêşmerge pirîcar li dû axayê, jibo axayê xwe dikeve şer, ne ji ber serwextî û zanîneke siyasî.

Li derva siyaseteke keysperest, bê bîngeh tê ajotin. Welatên sosyalîst arîkariya tevgerê dikin lê berpirsiyarê nêkurd ji 1966 şûn da bi Şah û Israîl ra jî peywendî datînin. Barzanî bixwe çend caran diçe Tehran û Tel-Avîvê jibo xwastîna arîkariyê. Piştî 1972an CIA jî tevî 16 mîlyon dollarên xwe yê bi navûdeng dikeve govendê û tevgera kurd bi vî awayî li ber çavên hawirên pêşverûyan cihanê reş dibe, tecrît dibe.

Her çar salên dawînen jiyanê Barzanî, bêgûman, ji hemîyan tehtîr û diwartîr bûn ji bo wî. Ev şerkarê sedsala 19an, meyweyê civaka kurda ya berê, piştî salên dirêjên şerê jibo Kurdistanê xwe li şaristanan mir. Dost û berdevkên wî yê do berê xwe jê zivartibûn. Û ewî lanetê li vê cihana tevliheva bêbext, "xwediyê awa û edetên jî yê mêraniya berê dîr, dibarand.

HEJMARA KU TÊ:

barzanîzma bê barzanî
rewşa li kurdistanê iraqê

◆◆ ENIYA g a z î

Em Komela Xwendekarên Kurdistan li Derveyt Welat (AKSA) û Yekîtiya Xwendekarên Kurdistan li Fransansa di nav rojên 24, 25 û 26 tebax 1979 an de li Almaniya Federal, bajarê Frankfurt di Kongra AKSA ya 20an de beşdar bûn.

Di dawiya gelek a xaftin, rexne û xwe-rexnekirin de me bi hev re ev biryara jêrîn stand:

- Komela Xwendekarên Kurdistan li Derveyt Welat (AKSA) û Yekîtiya Xwendekarên Kurdistan li Fransa dan û standin bi hemî rêxistin û komikên xwendekarên Kurdistanê yê pêşverû, demokrat û sosyalîst re ji xwe re dikin bar û armanc.

- Jibo bicîtkirina vê armancê ev her dû Komela amadekirina civîneke jibo xebateke yekgirtî peywîst dibînin, ku nêzîkahiya bîr û bawertî di navbera wan xwendekarên de peyda bike.

- Armanca wê civînê ew e ku rêbaz û destûrên van rêxistinên bide ber hev da ku jibêrê yek rêbaz û destûr bêye danîn.

Em bawer in ku ev biryara me ewê gavekî be jibo civandin û nêzîkkirina piraniya xwendekarên Kurdistan.

AKSA: P.O. BOX 210371
1- BERLIN 21

* Y. X. K. F.: MALA KURDA
* 6, RUE CHAPPE, PARIS 18

◆ XWENDEKARAN ◆

gavekî berbi yekîtiyê?

Çend roj piştî civîna AKSA "Tala-banîst", AKSA din jî kongra xwe ya sa-lewextî rojên 24-25-26ên tebaxê li bajarê Frankfurtê (Elmaniya Federal) çêkir. Xeynî nonêrên ji bajarên Elmaniya û ji Berlîna Rojava hatî, komekî karker, mêvan û nêrevan (ji Fransa, Siwêd û ji AKSA din) tê da beşdar bûn. Li ser navê PDKa Iranê Dr Hesên Şetewî agahdarî da li ser rewşa Kurdistanê Iranê û gote ku yekîtiya tevgera xwendekarên Kurdistanê jibo qenc arîkariya şerê azadîxwazê gelê kurd pê-wistî ye, ferz e.

Mesajên ji derva şandî (wekî Seydayê Cegerxwîn) û hevalên mêvan jî li ser pêwîstiya yekîtiyê man û ev pîrs, tevî qewimandinên Iranê, cihekî berbiçav girt di karên kongrê da. Dem ne ya pevçûnên komik û fraksiyona ye; di vê ku welatparêzên kurd xwe ji vê çarçeva teng bifilitînin û li ser pîrsên sereke zemînekî hevrayî yê xebatê bibînin, dengê gelê şoreşgerê Kurdistanê li derva bi xurtahî bidin bihîstin. Divê ku komeleyeke pêşverû û yekbûyî yê xwendekarên Kurdistanê ciyê xwe di nav tevgera navneteweyîya xwendekarên de bigire. Ev wezîfeya şoreşgeriya hemî xwendekarên e. Divê ku her yek bi zihnîyeteke ber-pîrsiyar, fireh û ji sektarîzmê dûr jibo serfiraziya doza yekîtiya xwendekarên welatparêz, pêşverû, demokrat û sosyalîstên Kurdistanê bixebite.

Kongra AKSA yê bi piraniya denga saz kirina Komîsyoneke yekîtiyê biryar da. Piştî saz kirina Komîsyonê bi nêmînendeyên xwendekarên Fransa re civîn çêbû û gazîyeke hevrayî hate nivîsîn û belav kirin jibo yekîtiyê. Ev gavekî berbiçav û şayanê pîroziyê ye di riya yekîtiyê de. Gava ku tê, bi komele û komikên xwendekarên kurdên pêşverû re peywendî danîn û civandin wan e. Jibo peyivandin, amadekirin destûreke qenc demokratîk û pêşverû. Paşiyê, ev hêviya me hemîyan e, ewê kongrekî yekîtiyê bicive û tevgera xwendekarên ji belawelayî û qelsahîya xwe ya îro xelas bibe.

Azadî, hevalên AKSA û YKXF yê jibo vê gava berepêş pîroz dike û hêvîdar e ku ewê xwendekarên kurd li hemî welatên Ewropayê xwe bigihînin hev, bi Komîsyona yekîtiyê ve peywendî deynin.

***** NÛÇEGIHANÊN AZADÎYÊ *****

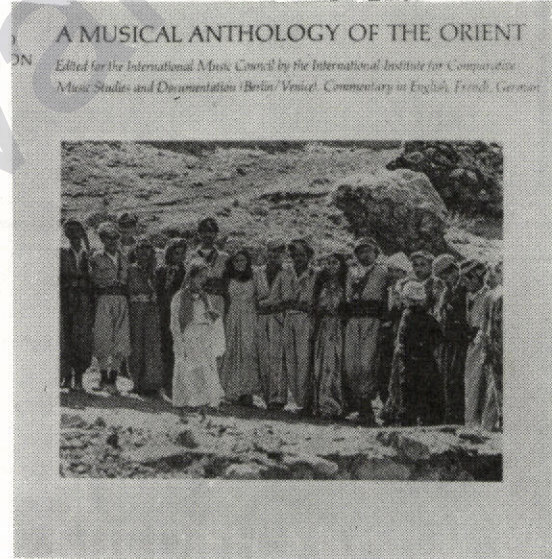
ZMAN

Ferhengok

aborî: (t)ekonomî; (f) économie
 alîgir: (t) tarafdar; (f) partisan
 ango: (t) yanî; (f) c'est à dire
 aqar: (t) yüzölçümü; (f) superficie
 arizî: (t) özel; (f) privé, parti-
 culier
 aşîti: (t) barış; (f) paix
 bal: (t) dikkat; (f) attention
 baldar: (t) dikkatli; (f) attentif
 bejî: (t) kara; (f) terre, continent
 berxwedan: (t) direniş; (f) résis-
 tance
 beşdarî: (t) katılma, iştirak; (f)
 participation
 biryar: (t) karar; (f) décision
 boran: (t) bunalım; (f) crise
 bosedî: (t) yüzde; (f) pourcentage
 bûyer: (t) olay; (f) évènement
 civak: (t) toplum; (f) société
 çap: (t) basım; (f) presse
 çîn: (t) sınıf; (f) classe
 dane: (t) ver de; (f) donnée
 danûstan: (t) mübadele; (f)
 échange
 daxuyanwerî: (t) gösterî; (f)
 manifestation
 destgîr: (t) somut; (f) concret
 dijwar: (t) güç, zor; (f) difficile
 dirav: (t) para; (f) monnaie, argent
 dîrok: (t) tarih; (f) histoire
 dudilî: (t) tereddüt; (f) hésitation
 enî: (t) cephe; (f) front
 erdçinî: (t) tarım; (f) agriculture
 ewle: (t) emîn; (f) sûr, certain
 gef: (t) tehdit; (f) menace
 gel: (t) halk; (f) peuple
 gelha: (t) nüfus; (f) population
 girîng: (t) önemli; (f) important
 gotar: (t) söylev, nutuk; (f) dis-
 cours
 hwd (herwekî din): (t) v.s. (f) etc.
 hêsan: (t) kolay;
 hoy: (t) koşul; (f) condition
 karîn: (t) iktidar; (f) pouvoir
 kolan: (t) cadde; (f) boulevard
 meqer: (t) karargah; (f) siège, PC
 nav-neteweyî: (t) uluslararası;
 (f) international
 netewe: (t) ulus; (f) nation
 netewahî: (t) milliyet; (f) na-
 tionalité

notirvan: (t) nöbetçi; (f) gardien
 nuşegihan: (t) muhabir; (f) corres-
 pondant
 paşverû: (t) gerici; (f) réactionnaire
 peywendî: (t) ilişki; (f) relation, rapport
 pêşane: (t) öncel; (f) primordial
 pêşverû: (t) ilerici; (f) progressiste
 pêwîst: (t) gereklî, zorunlu;
 (f) nécessaire
 pispor: (t) uzman; (f) expert
 rûniştevan: (t) sâkin; (f) habitant
 sazende: (t) kurum; (f) institution
 sazûman: (t) düzen, rejim; (f) régime
 şik: (t) şüphe; (f) doute
 şores: (t) devrim; (f) révolution
 tevger: (t) hareket, tutum; (f) mouvement,
 attitude
 xweserî: (t) özerklik; (f) autonomie
 xwezayane: (t) doğaldorak; (f) naturel-
 lément
 zarav: (t) lehçe; (f) dialecte

NÛYÎTÎ

* - UNESCO, di rêza xwe ya *
 * navdar a "Antolojiya Mûsî *
 * kiya Rohelatê" de sêlike *
 * kî mûsîkiya kurdî derxist *
 * Tê de wêne û nûsarekî *
 * bi sê zmanan (îngilîzî, fi *
 * ransîzî û elmanî) bi kur- *
 * tî çand û mûsîkiya kurdî *
 * pêşkêş dikin. Bihayê sêli- *
 * kê (plakê) 25 DM e. *
 * - Le Mouvement National *
 * Kurde (Tevgera Neteweyî- *
 * ya Kurdî), Chris Kutsche- *
 * ra, Flammarion, Paris, 1979 *

Stran û Leylan

GELYÊ ŞENGALÊ

CEMÎLA CELÎL

Gelyê Şengalê p'alê, gelyê Waywaykê p'alê,
E'li beg s(i)yarê Xezalê, fermane ser Şengalê.
Emane, xweş emane, E'li beg mîrê şêxane,
Mûs(i)lê daye dîyane, boy xatirê êzdyane.

Gelyê Şengalê k'ûre, gelyê Waywaykê k'ûre,
Şexane fûre-fûre, êzdyane nema destûre.
Emane, xweş emane, E'li beg mîrê şêxane,
Mûs(i)lê daye dîyane, boy xatirê êzdyane.

Lenîn dibêje

ÇAWA MIROVAHÎ NIKARE BIGIHÊ WINDABÛNA SINIFAN(ÇINAN) BÊY
GEHÎNEKA DERBASÎ YA DÎKTATORIYA SINIFA BINDEST, WISA JÎ EW
NIKARE BIGIHÊ TEVHEVÎYA NAYEREVÎNA(MIQEDERA) NETEWEYAN TA
KU EW DEMA DERBASOKA RIZGARIYA TEMAMÎ YA HEMÎ NETEWEYÊN
BINDEST NEJÎ, TA KU NETEWEYÊN BINDEST AZADIYA XWE YA CIHÊ-
BÛN Û VEQETANDINÊ BIDEST NEXIN,

Oeuvres (Afirandin), 22, p.159

azadî

KOVARA MARKSÎSTA KURDÎ

Jibo nêzîkbûyina hêz, bêsok û komikên şoresger û welatparêzên Kurdî tanê dixebite.

Bi arîkariya komekî Xebatkar û Xwendakarên Kurd derdikeve. Bi tu partî û hevdesaziyên tu perçeyekî Kurdîstanê ve negirêdayî ye.

Berpirsiyarê giştî : K E N D A L
Nivîsekarî : E V D O
Berpirsiyarê malhebûnê: H.KARACA
Foto-Maket : J.BERTOLINO
Çap : Îsmet-Şêxo-Raûf

NAVNÎŞAN (adres): K O V A R A A Z A D Î
B.P.378 75625 PARIS CEDEX 13 France

●DIRAV(pere)li ser navnîşana A Z A D Î
CCP n° 23 37 449 L Parîs/ France

KURDISTANA AZA, YEKBÛYÎ, SOSYALÎST!